

Deloitte.

ECORYS

OIKON®
WITH US DEVELOPMENT IS NATURAL

**MINISTRSTVO ZA
INFRASTRUKTURO**

ID zahtevka za storitve: REFORM/SC2020/004
Okvirna pogodba SRSS/2018/01/FWC/002

Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda

September 2020

Kazalo

1.	Uvod	3
1.1	O pravičnem prehodu	3
1.2	Pravičen prehod in premogovništvo v Sloveniji	4
1.3	Slovenske premogovne regije	5
1.3.1	Zasavska premogovna regija	5
1.3.2	Savinjsko-Šaleška premogovna regija	6
1.4	Utemeljitev izbora območij za pravični prehod	8
2.	Namen strategije	10
3.	Opredelitev trenutnega stanja in potreb	11
3.1	Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN)	11
3.2	Povzetek ocene stanja in glavne razvojne potrebe premogovnih regij	11
4.	Skupna vizija pravičnega prehoda pri izstopu iz premoga	16
5.	Možni scenariji za izstop iz premoga ter nabor strateških in operativnih ciljev	16
5.1	Scenariji pravičnega prehoda za Savinjsko-Šaleško regijo	17
5.1.1	Priprava scenarija za SAŠA regijo	17
5.1.2	Opis scenarijev za SAŠA regijo	19
5.1.3	Ocenjevanje scenarijev za SAŠA regijo	32
5.2	Scenariji pravičnega prehoda za regijo Zasavje	33
5.2.1	Priprava scenarijev za Zasavje	33
5.2.2	Opis scenarijev za Zasavje	34
5.2.3	Ocenjevanje scenarijev za Zasavje	43
6.	Viri financiranja	44
7.	Okvir upravljanja pravičnega prehoda	47
8.	Okvir spremljanja in vmesnega pregleda	48
9.	Časovnica izvajanja strategije in mejniki	51
	Priloge	52
	Priloga 1: Večkriterijska analiza scenarijev za SAŠA	52
	Priloga 2: Večkriterijska analiza scenarijev za Zasavje	56
	Priloga 3: Okvir upravljanja	60

Seznam uporabljenih kratic

BDP – Bruto domači proizvod

CCS - Zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida, angl. *Carbon Capture and Storage*

CCU – Zajemanje in uporaba ogljikovega dioksida, angl. *Carbon Capture and Utilization*

CO₂ – Ogljikov dioksid

EBIT – Dobiček iz poslovanja, angl. *Earnings Before Interest and Tax*

EBITDA – Dobiček iz poslovanja pred amortizacijo, angl. *Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization*

EU – Evropska Unija

MCA - Večkriterijska analiza, angl. *Multi-Criteria Analysis*

NEPN – Nacionalni energetske in podnebni načrt

OVE – Obnovljivi viri energije

SAŠA – Savinjsko-Šaleška regija

Strategija – Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda

TEŠ – Termoelektrarna Šoštanj

TET – Termoelektrarna Trbovlje

1. Uvod

1.1 O pravičnem prehodu

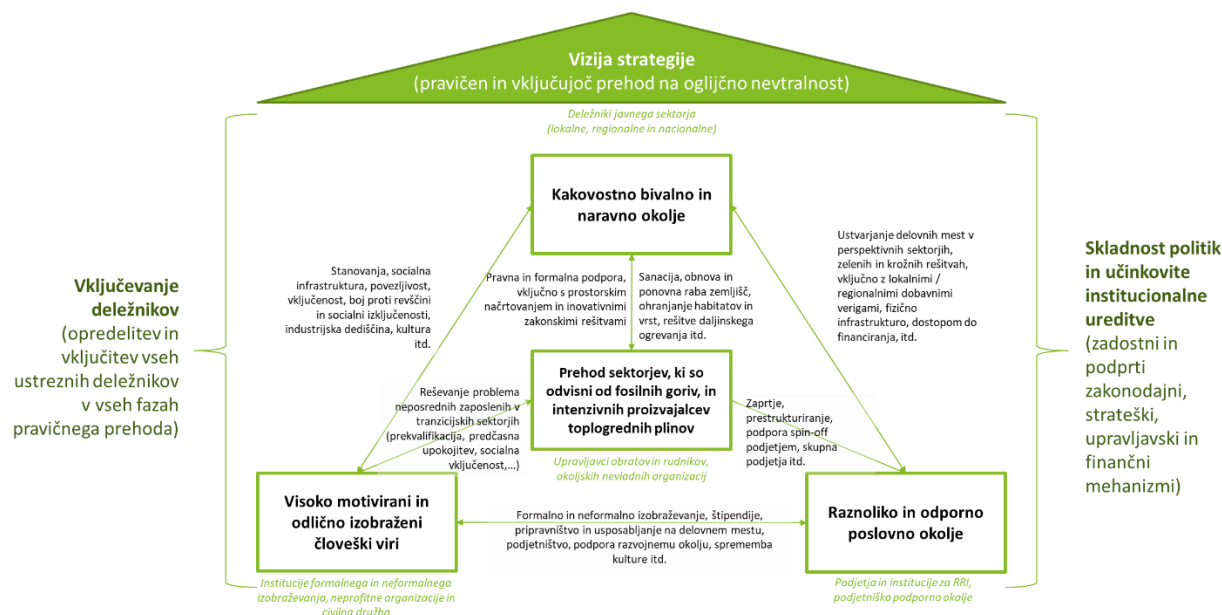
V skladu s Pariškim sporazumom, ki skoraj 200 držav zavezuje k omejevanju podnebnih sprememb, je Evropska komisija leta 2018 določila dolgoročni cilj podnebno nevtralne Evrope do leta 2050. Podnebne in energetske cilje bo težko doseči brez postopnega opuščanja enega glavnih virov emisij toplogrednih plinov – premoga. Po vsem svetu premog predstavlja približno 27 % vse porabljene energije in 38 % proizvodnje električne energije (v Evropi nekaj nad dvajset odstotkov), ob tem pa ustvarja 44 % svetovnih emisij ogljikovega dioksida (CO₂)¹. Situacija v Sloveniji je sicer nekoliko drugačna, saj zaradi postopnega opuščanja rabe premoga v preteklosti danes obratuje le še ena termoelektrarna na premog, tj. Termoelektrarna Šoštanj (TEŠ), ki je v letu 2019 k skupnim izpustom toplogrednih plinov v Sloveniji prispevala dobrih 22 %. Dejavnosti, povezane s premogom, imajo precej nizek delež v skupnem gospodarstvu in zaposlovanju in so skoncentrirane v majhnem številu evropskih regij. V teh regijah je premog glavni vir gospodarskih dejavnosti, delovnih mest in preživetja prebivalcev. Poleg tega predstavlja zgodovinsko dediščino regije in je pogosto pomemben del lokalne identitete. Skupina Svetovne banke denimo ocenjuje, da je **zaprtje rudnikov predvsem povezano z blaženjem učinkov na ljudi in skupnosti**, zato bi moralo biti spodbujanje pravičnega prehoda v središču postopnega opuščanja premoga. Poleg blaženja učinkov na ljudi in skupnosti, pa pomemben vidik v procesu opuščanja premoga predstavlja tudi energetska varnost države ter zagotavljanje zadostnih virov energije, vključno z električno energijo.

Pravičen prehod si prizadeva za pravičen in vključujoč prehod na ogljično nevtralnost, z minimalnim vplivom na delavce in skupnosti v najbolj prizadetih regijah. Zahteva uravnotežen pristop k regionalnemu razvoju in k obravnavanju različnih izzivov in priložnosti na strateški ravni, ob hkratnem upoštevanju medsebojnih vplivov vseh akterjev, politik in ukrepov. **Proaktivna vloga deležnikov in socialni dialog** sta pri pravičnem prehodu ključna, saj zagotavljata, da se na vseh stopnjah tranzicije ne spregleda nikogar. Vključevanje deležnikov v smeri »od spodaj navzgor« (»*bottom-up*«) zagotavlja tudi lastništvo in motivacijo za izvajanje strategij za izstop iz premoga in z njimi povezanih načrtov. Tovrsten pristop aktivnega vključevanja ključnih deležnikov obeh regij je bil uporabljen tudi pri pripravi te Nacionalne strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda (v nadaljevanju: Strategija). Prek intervjujev, terenskih obiskov, fokusne skupine in individualnih posvetovanj so svoje poglede, podatke in mnenja delili predstavniki energetske družbe – skupine HSE (vključno s Premogovnikom Velenje, TEŠ, in HSE - Energetsko družbo Trbovlje – HSE-EDT.), sindikatov, občin, gospodarstva, regionalnih in območnih razvojnih agencij, formalnega in neformalnega izobraževanja, nevladnih organizacij, ministerstev, državnih agencij, inštitutov in evropskih institucij.

Priprava strategije je temeljila na preprostem, vendar učinkovitem okvirju za strateško načrtovanje pravičnega prehoda z uporabo **"tristranske piramide"** (glej Sliko 1 spodaj). V njej so ključni elementi trajnostnega razvoja (človeški viri, okolje in gospodarstvo) neločljivo povezani z glavnim vprašanjem - prestrukturiranjem in preoblikovanjem sektorjev, ki so odvisni od fosilnih goriv, ter sektorjev, ki so največji onesnaževalci s toplogrednimi plini. Okvir izhaja iz kombinacija teorije in prakse. Temelji na globalno sprejetem pojmovanju trajnostnega razvoja, kar pomeni, da upošteva uravnoteženo kombinacijo družbenega, gospodarskega in okoljskega razvoja, pri tem pa se nadgrajuje s koncepti podnebne nevtralnosti in regionalnega razvoja.

¹ Galgoczi, B. (2019). Phasing out coal – a just transition approach. European trade union institute, Working Paper 2019.04

Tristransko piramido nadalje uokvirjata dve ključni načeli, to sta že omenjen (1) **socialni dialog z deležniki** in pa (2) **usklajenost politik in učinkovita institucionalna ureditev**. To je skladno s smernicami Mednarodne organizacije dela (ILO) o pravičnem prehodu, ki temeljijo na dveh temeljnih stebrih: (1) jasni strategiji prehoda in celovitem okviru politike ter (2) smiselnem socialnem dialogu na vseh ravneh procesa preoblikovanja.

Slika 1: Okvir za strateško načrtovanje pravičnega prehoda

1.2 Pravičen prehod in premogovništvo v Sloveniji

Slovenija, kot podpisnica Pariškega sporazuma in članica Evropske unije prav tako zasleduje cilje ogljične nevtralnosti. Pomemben del prehoda tudi pri nas predstavlja postopna ukinitev rabe premoga, kar je skladno s Celovitim nacionalnim energetskim in podnebnim načrtom (NEPN), ki predvideva zmanjšanje poraba premoga do leta 2030 vsaj za 30%² (kar pogojuje predvsem zaprtje bloka 5 TEŠ) Termoelektrarna Šoštanj, katere 6. blok je z obratovanjem pričel šele v letu 2016, energijo proizvaja iz lignita izkopenega v zadnjem delujočem slovenskem premogovniku – Premogovniku Velenje. Proizvodnja, ki jo zagotavlja družbi, predstavlja približno tretjino slovenske proizvodnje električne energije (v posameznih delih leta tudi do bistveno več), zato je vprašanje izstopa iz premoga neločljivo povezano z usodo tako hčerinskih podjetij Premogovniku Velenje in TEŠ kot tudi skupine HSE ter njihovo vlogo znotraj slovenske energetike. Trenutno energetski sistem tudi uspešno obvladuje tveganja, vendar se bo le-to po zaprtju TEŠ bistveno povečano. Z leti uporabe premoga pa se po drugi strani povečuje tudi grožnja podnebnih sprememb in negativnih posledic povezanih z njimi. Negativne eksternalije rabe fosilnih goriv imajo globalne razsežnosti in presegajo območje izkoriščanja, zato je znotraj pravičnega procesa izstopa iz premoga potrebno iskati ravnotežje med nadnacionalnimi podnebnimi cilji in uravnoteženim razvojem na nacionalni in regionalni ravni. Nujnost hkratnega naslavljanja podnebnih sprememb in družbeno-ekonomskega razvoja je bila podlaga za oblikovanje koncepta pravičnega prehoda, ki na poti do »zelene ekonomije« naslavlja tako uravnoteženo tranzicijo energetike, okolja, kot človeških virov in gospodarstva.

² Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Slovenije.

Postopen izstop iz premoga v Sloveniji sicer poteka že daljše obdobje in poteka vzporedno s prenehanjem ostalih rudarskih dejavnosti. Po letu 1990 se je Slovenija odločila za postopno prenehanje uporabe premoga v energetiki in tudi prenehanje pridobivanja urana za jedrsko elektrarno. Rudnika svinca in cinka ter živega srebra sta postopoma prenehala obratovati zaradi okoljskih problemov in razmer na svetovnem trgu. Po letu 1990 so vse do zaprtja leta 2013 v Sloveniji obratovali naslednji podzemni rudniki: rudnik kaolina Črna pri Kamniku, rudnik svinca in cinka Mežica, rudnik živega srebra Idrija, rudnik premoga Senovo, rudnik premoga Kanižarica, rudnik premoga Zagorje, rudnik premoga Hrastnik, rudnik premoga Trbovlje in rudnik urana Žirovski vrh.

Vsi omenjeni rudniki so bili zaprti po programih in zakonih, ki so urejali prenehanje delovanja in sanacijo okolja, potrjenih s strani ministrstva, pristojnega za rudarstvo. Omenjeni programi zapiranja so določali način in obseg sanacije z rudarskimi podzemnimi deli degradiranih površin ter možnosti uporabe saniranih površin v druge namene. Postopki zapiranja jamskega dela so se izvajali skladno s programi zapiranja. Zastavljeni cilji uporabe saniranih površin rudnikov premoga v druge namene so v največji meri doseženi po zaprtju rudnika Kanižarica, Senovo in Zagorje, sanacija površin Rudnika Trbovlje-Hrastnik pa še ni v celoti zaključena. V primeru Premogovnika Velenje je sodelovanje pri nadaljnji namenski rabi sproti saniranih rudniških površin uspešno predvsem zaradi aktivnega sodelovanja z lokalno skupnostjo. Emisije iz sektorja oskrbe z energijo so se v obdobju 2005 do 2018 že zmanjšale za približno 25%³, zlasti zahvaljujoč zaprtju Termoelektrarne v Trbovljah in pa zmanjšani rabi premoga v TEŠ.

Po zaprtju rudnikov torej danes obratuje le še Premogovnik Velenje, ki zaposluje okoli 1.200 delavcev (oz. znotraj Skupine Premogovnik Velenje približno 2.000 delavcev) in za potrebe energetike letno proizvede okrog 3 milijone ton premoga⁴. Za primerjavo, pred začetkom zapiranja rudnikov je bilo v slovenskem rudarstvu zaposlenih okoli 12.500 delavcev, skupna letna proizvodnja premoga rudnikov pa je znašala med 8 in 9 milijoni ton. Predhodna zapiranja rudnikov pa žal niso sledila načelom pravičnega prehoda za vse, saj je bil poudarek na sanaciji površin in skrbi za neposredno zaposlene delavce. Posledično so se številne skupnosti znašle v nezavidljivi družbeni in gospodarski situaciji. Pravičen prehod naj bi, kot omenjeno, poleg teh vprašanj (okolje, energetika, neposredno zaposleni) naslavljal tudi dolgoročno prestrukturiranje regije – tako iz gospodarskih, kot iz socialnih in okoljskih vidikov, ob upoštevanju zagotavljanja stabilnega (novega) vira energije. V primeru Zasavske premogovne regije, ki je ena od dveh regij, ki ju zadeva ta Strategija, ta načela niso bila dosledno upoštevana. V primeru Savinjsko-Šaleške regije je okno priložnosti za strukturiran in nadzorovan proces pravičnega prehoda še odprto. Strategija tako smiselno upošteva zgodovinske izkušnje in okoliščine pri opuščanju premoga, ter na ta način vzpostavlja prilagojene pogoje za razvoj regij, ki se danes nahajata na različnih točkah tega procesa.

1.3 Slovenske premogovne regije

1.3.1 Zasavska premogovna regija

Zasavska statistična regija, ki še vedno velja za najbolj rudarsko v Sloveniji, leži v osrčju Slovenije, ob srednjem toku reke Save, obdana s številnimi vrhovi. Sestavljajo jo občine Litija, Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Zapuščina lokalne premogovniške industrije je prisotna le v zadnjih treh občinah, kjer je večstoletna rudarska tradicija oblikovala lokalno kulturo, gospodarski razvoj in okolje.

³ International Energy Agency (2019). CO2 emissions from fuel combustion highlights.

⁴ Revidirano letno poročilo Premogovnika Velenje 2019.

Rudarstvo je pretrgalo ali poškodovalo nekatere obstoječe cestne povezave in nekatere ceste spremenilo v industrijske ceste. Zaradi učinkov rudarjenja in pričakovanega napredovanja izkopavanja ni bilo mogoče zgraditi novih povezav, potrebnih za razvoj in širitev urbanega območja. Premogovništvo je med drugim privedlo tudi do spremembe odvodnega režima (v primerjavi s tistim pred začetkom posegov v okolje in prostor). Problem bo v prihodnosti rešila dokončna ureditev več samostojnih drenažnih sistemov, ki bodo skozi naselja povezani z glavnimi vodotoki. Enako velja za vse poškodovane ali prekinjene kanalizacijske sisteme.

Danes v Zasavju ni več pomembnih dejavnosti, povezanih s premogom, lokalno okolje pa je že v fazi prehoda. Termoelektrarna Trbovlje deluje pod novim imenom HSE Energetska družba Trbovlje, d.o.o. od začetka leta 2018. Poleg lokacije ob Savi pod okrilje družbe sodita tudi dislocirani enoti na Lakonci in na Prapretnem. Na Prapretnem je zaprto industrijsko odlagališče EF pepela, sadre in žlindre, ki je bilo v celoti rekultivirano in zatravljeno, po veljavni zakonodaji se izvajajo ukrepi po zaprtju. Na Lakonci bo po odstranitvi opreme nastalo večje komunalno opremljeno območje, namenjeno širši industrijski uporabi, ki bo omogočalo nadaljnji gospodarski razvoj regije.

Prav gospodarstvo je v regiji eden ključnih izzivov, k pa si jih regija ves čas prizadeva rešiti. Na podlagi bogatega regijskega tehničnega znanja iz preteklosti so steklarska, elektro, kemična, livarska in strojna industrija danes ključni stebri današnjega lokalnega gospodarstva, a je obseg gospodarske dejavnosti v primerjavi s preostalimi regijami majhen, izpada dejavnosti, povezanih z rudarstvom, pa regija nikoli ni zares nadomestila. Pozitivni trendi se kažejo v zadnjem obdobju zlasti na področju razvoja malih in srednje velikih podjetij na področju informacijskih tehnologij in novih materialov.

Območje sicer zaradi hribovitega terena ni dobro geografsko povezano, prisotnih je le nekaj večjih delodajalcev, zanesljiv (in visok) prihodek rudarjev pa je s seboj prinesel tudi pomanjkanje podjetniške naravnosti lokalnih prebivalcev. V procesu zapiranja rudnikov (vključno z Rudnikom Trbovlje-Hrastnik) niso bila upoštevana načela pravičnega prehoda, saj družbeno in gospodarsko prestrukturiranje ni bilo vključeno celovito izvedeno. Od leta 1995 je bilo izgubljenih 5.000 delovnih mest, leta 2017 pa je regija dosegala najnižji BDP na prebivalca (52,4% slovenskega povprečja) in ima danes tako enega najnižjih BDP na prebivalca. Ukrepi, sprejeti z zakonom, ki ureja postopno zapiranje rudnika Trbovlje-Hrastnik in gospodarsko prestrukturiranje regije (sprejet leta 2000), niso zagotovili ustreznega gospodarskega okrevanja regije. Omenjeni zakon preneha veljati leta 2020, kar pomeni, da Zasavje potrebuje nove smernice o celostnem prestrukturiranju, ki vključujejo in upoštevajo vse deležnike pravičnega prehoda. Premogovna enota v HSE EDT d.o.o., ki je bila v letu 2014 trajno zaustavljena, čaka na razgradnjo s poudarkom na okoljsko sprejemljivi demontaži, odstranitvi nevarnih snovi in remediaciji tal na območju proizvodnega kompleksa, ki ima potencial za *brownfield* lokacijo.

Kljub nezaključeni sanaciji na pridobivalnih prostorih rudnika Trbovlje-Hrastnik in pa zlasti neustrezno izpeljanemu procesu družbeno-ekonomskega prestrukturiranja, se regiji v okviru koncepta pravičnega prehoda obeta nova priložnost, s katero bo lahko urejal razvojni zaostanek. V tem smislu je smiselno posebna obravnava regije kot *premogovne regije* v kontekstu nacionalnega in Evropskega razvojnega financiranja.

1.3.2 Savinjsko-Šaleška premogovna regija

Šaleška dolina je del Savinjsko-Šaleške (v nadaljevanju: SAŠA) regije in jo sestavljajo tri občine - Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki. Podrobnejša obravnava tega ožjega območja je pomembna zaradi pomembnih

vplivov, ki jih je zgodovinsko imelo premogovništvo v dolini (glej tudi poglavje 1.4 glede utemeljitve izbora območij za pravični prehod). S prvimi rudarskimi dejavnostmi konec 19. stoletja ima regija skoraj 150 let dolgo rudarsko tradicijo, ki je danes globoko vključena v vse vidike socialno-ekonomske vidike regije. Poleg neposredne gospodarske odvisnosti od premogovniške industrije, ki je bila zgrajena okoli največjega slovenskega nahajališča premoga in ene najdebelejših plasti premoga na svetu, je pred več kot 100 leti svoj dom v Šaleški dolini našla še ena industrija, povezana s premogom – proizvodnja električne energije. Slednja se danes nahaja v mestu Šoštanj in zagotavlja približno 30% (v določenih obdobjih celo do 60%) domače proizvodnje električne energije.

Medtem ko ima proizvodnja električne energije v premogovni elektrarni v Šaleški dolini pomembno vlogo v nacionalni mešanici energetskega virov (predstavlja približno 15% celotne letne porabe energije⁵), je v lokalnem gospodarstvu mogoče zaznati še veliko bolj vidne vplive odvisnosti od premoga. Danes namreč samo skupina Premogovnik Velenje neposredno zaposluje okoli 1.800 prebivalcev Šaleške doline (občine Velenje, Šmartno ob Paki in Šoštanj), kar predstavlja skoraj 10% celotnega delovno aktivnega prebivalstva. Industrija neposredno generira skoraj 30% vseh prihodkov (letno približno 526.000.000 EUR), ustvarjenih v lokalnem gospodarstvu. Sem spadajo prihodki Termoelektrarne Šoštanj, Skupine Premogovnik Velenje in tudi neposredne transakcije teh dveh subjektov lokalnim podizvajalcem in dobaviteljem. Po drugi strani pa je približno 10% lokalnega gospodarstva (če izključimo prihodke Termoelektrarne Šoštanj in Skupine Premogovnik Velenje) neposredno odvisnih od prihodkov lokalnega premogovništva. Te številke lahko nadalje nakazujejo, da je dodatnih 10% aktivne delovne sile ali med 1.500 in 2.000 prebivalci Šaleške doline tudi posredno zaposlene v dejavnostih, povezanih s premogovništvom. Poleg pomembne odvisnosti od premogovništva je v regiji prisotna še ena pomembna družba, in sicer Skupina Gorenje, ki je ustvarila skoraj milijardo prihodkov v regiji. Če upoštevamo še ta vpliv lahko ugotovimo, da je gospodarstvo v dolini bistveno odvisno od 3 največjih podjetij, ki skupaj ustvarijo kar 70% vseh prihodkov.

Dolga rudarska tradicija poleg gospodarske odvisnosti pomembno vpliva tudi na lokalno družbo in vedenjske vzorce lokalnega prebivalstva. Eden izmed teh je pomanjkanje podjetniške miselnosti in močna percepcija zanašanja na stabilen trg dela (nepripravljenost za zamenjavo službe in nadaljevanje nove kariere). Velik delež delovno aktivne populacije v lokalnem okolju se zaradi visoke dodane vrednosti in dobrih plač v energetiki ob enem tako zanaša na nadpovprečni standard, ki ga ta dejavnost zagotavlja (nadpovprečne plače in številne ugodnosti). Med vplivi premogovništva znotraj lokalnega okolja, pa ne gre zanemariti dejstva, da je prav ta dejavnost pomembno oblikovala tudi izobraževalni sistem v regiji. Premogovnik Velenje je bil eden od ustanoviteljev Šolskega centra Velenje in je do danes ostal pomemben partner lokalnega izobraževalnega sistema. Zapuščino industrij, povezanih s premogom, lahko danes prepoznavamo skozi učne načrte številnih srednješolskih in visokošolskih programov, vključno z visokošolskimi programi varstva okolja in energetike.

Premogovništvo pa ima tudi zelo očitne negativne vplive, med katerimi je najpomembnejšimi vpliv na površino regije. Obsežnost problema narekuje izjemna velikost eksploatacijskega področja, odkopna metoda z rušenjem krovnih plasti, ki so do letošnjega leta povzročile degradacijo več kot 800 ha kmetijskih površin, porušitev vasi Škale, Pesje, Preloge ter Družmirje, velikega predela mest Šoštanj in Velenje. Kot posledica posedanja terena so nad območji izkopa nastala so tri umetna jezera kar je pomenilo izgubo pomembnega deleža uporabnih zemljišč v regiji, primernih za bivanje in kmetovanje. Tako imenovano območje pridobivanja leži v občinah Velenje (48,3%) in Šoštanj (51,7%) s skupno površino 1104 ha. Delež celotnega območja pridobivanja premoga je sorazmerno enakomerno razporejen med Občino Šoštanj in Mestno občino Velenje. Upoštevajoč dejansko stanje na terenu pa so prihodnji vplivi na površje ter

⁵ Eurostat (2018). Delež energetskih produktov v skupni energetski porabi.

njegova degradacija predvideni zlasti na območju Občine Šoštanj oz. severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera. Poleg občutne izgube površine močan vonj iz lokalnih nahajališč lignita in prezračevanje iz premogovnika negativno vpliva na prizadevanja lokalnega turizma in splošno kakovost življenja. Kljub vsemu je kakovost zraka v Šaleški dolini visoka zaradi odsotnosti individualnih kurišč in dobro izvedenega sistema daljinskega ogrevanja iz termoelektrarne. Ta sistem temelji na stranskem produktu procesov proizvodnje električne energije v termoelektrarni in zagotavlja učinkovito rešitev ogrevanja za več kot 80% gospodinjstev v Šaleški dolini⁶.

Poleg tega regija v zadnjih 145 letih beleži 143 smrtnih rudarskih nesreč, težki pogoji dela pa so povzročili nastanek več tisoč invalidov. Porušene so bile tri osnovne šole, dve cerkvi, gasilski domovi, prekopati je bilo potrebno mrtve iz dveh velikih pokopališč, več sto km cestišč je bilo uničenih in še bi lahko naštevali.

Davek, kot ga je na račun pridobivanja premoga plačala lokalna skupnost v Šaleški dolini, zahteva pravičen in pošteno izveden prehod, ki bo vključeval kakovostno sanacijo degradiranih zemljišč, nadomestitev izgubljenih delovnih mest v premogovništvu in energetiki ter v verigi podjetij, ki so bila oziroma so povezana s premogovnikom in termoelektrarno. Iz izkušenj, pridobljenih v tranzicijskem procesu zasavske regije, je eden ključnih predpogojev za uspešen izstop iz premoga določitev jasne razlike med tehničnim zaprtjem premogovnika in družbeno-gospodarsko tranzicijo regije, kar pa tudi v primeru SAŠA regije pogojuje posebno obravnavo regije kot *premogovne regije* v kontekstu nacionalnega in Evropskega razvojnega financiranja.

1.4 Utemeljitev izbora območij za pravični prehod

Evropska komisija v sklopu Semestrskega poročila v letu 2020 identificirala približno 100 regij oz. območij, ki se zaradi svoje navezanosti na energetske intenzivne in za okolje obremenjujoče poslovne procese uvrščajo med upravičena območja pravičnega prehoda. Kot takšni območji je Evropska komisija prepoznala tudi dve slovenski regiji, in sicer Zasavsko in SAŠA regijo. Obe je zgodovinsko močno zaznamovala tradicija premogovništva ter proizvodnja električne energije iz tega fosilnega goriva.

Danes obe regiji predstavljata zaokroženi administrativni enoti, z bogato tradicijo medobčinskega povezovanja tako na področju družbenega kot gospodarskega sodelovanja. Kljub podobnim zgodovinskim ter socialno-ekonomskim temeljem, pa se posamezni regiji med seboj bistveno razlikujeta predvsem glede na fazo opuščanja premoga. Medtem ko je Zasavska regija glavnino premogovniških dejavnosti v preteklem obdobju že opustila in se danes kljub visokim investiranjem (tranzicijskim) sredstvom še vedno sooča z številnimi socialno-ekonomskimi izzivi, SAŠA regija v ta tranzicijski proces opuščanja premoga šele vstopa. Prav zaradi različnih faz tranzicijskega procesa je pri opredeljevanju vplivnega območja med posameznima regijama potrebno upoštevati različne vidike vplivov ter njihovo geografsko umeščenost znotraj regije.

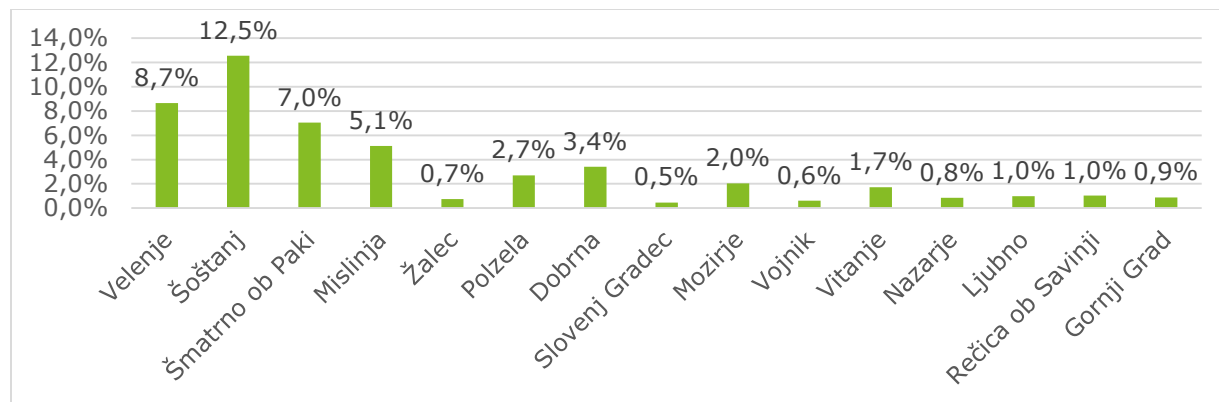
Danes Zasavska statistična regija vključuje štiri občine, med katerimi so tri od teh splošno prepoznane kot rudarska okolja z bogato tradicijo rudarjenja. Zaradi zrelosti faze procesa opuščanja premoga v regiji je vplivno območje premogovniške industrije danes tako jasno prepoznano in umeščeno v občine Trbovlje, Hrastnik in Zagorje ob Savi. V teh občinah so nosilci rudarske pravice v regiji izvajali vse dejavnosti, ob

⁶ Cenovno konkurenčnost storitev daljinskega ogrevanja, preko subvencij, zagotavljajo lokalne skupnosti oz. občine. Potencialno poslabšanje ekonomike proizvodnje elektrike ter daljinskega ogrevanja, tako že danes predstavlja realno grožnjo proračunom občin ob zagotavljanju konkurenčnih cen ogrevanja ter (posledično) čistega zraka.

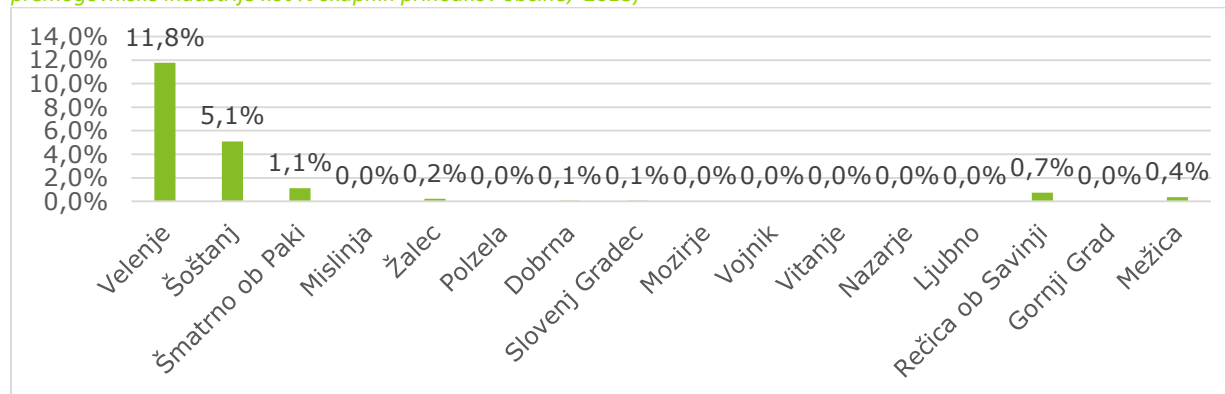
enem pa so bila in še vedno so zaradi opuščanja premogovniške dejavnosti postavljene pred številne zahtevne okoljske, gospodarske ter družbene izzive.

Nekoliko drugačen pristop je potreben pri opredelitvi vplivnega območja v SAŠA premogovniški regiji, ki je že po definiciji precej širše območje od Zasavske regije in obsega 10 občin iz Zgornje Savinjske in Šaleške doline. Za potrebe jasnega razumevanja trenutnega stanja ter območja, ki bo v prihodnjih korakih tranzicije izpostavljeno največjim družbeno-gospodarskim pritiskom ter okoljskim izzivom, je potrebno jasno razlikovanje med ožjim in širšim vplivnim območjem. Kot je razvidno iz podatkov o okoljskih vplivih, zaposlitveni strukturi in posredni povezanosti gospodarskih subjektov s premogovništvom in energetiko, **ožje vplivno območje** tvorijo tri občine iz t.i. Šaleške doline, to so Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki (Graf 1 in 2). Prebivalci teh občin ob enem predstavljajo 78% vseh neposredno zaposlenih v lokalni premogovniški industriji oz. v družbah TEŠ in Skupini Premogovnik Velenje.

Graf 1: Ocena učinka na lokalno zaposlitveno strukturo (% delovno aktivnega prebivalstva neposredno zaposlenega v premogovni industriji; 2019)

Graf 2: Ocena vpliva premogovništva na lokalno poslovno okolje (neposredni prihodki lokalnih podjetij z naslova lokalne premogovniške industrije kot % skupnih prihodkov občine; 2018)

*Prihodki Mestne Občine Velenje ne vključujejo prihodkov Skupine Premogovnik Velenje, prihodki Občine Šoštanj pa prihodkov Termoelektrarne Šoštanj

Znotraj ožjega vplivnega območja (Velenja, Šoštanja in Šmartno ob Paki) neposredni gospodarski vplivi obsegajo delovna mesta približno 1.800 prebivalcev regije, ki so neposredno zaposleni v Skupini Premogovnik Velenje in Termoelektrarni Šoštanj, ter dodatnih 1.500 do 2.000 delovnih mest posredno ustvarjenih v gospodarstvu regije preko sodelovanja z zunanjimi podizvajalci ter lokalnimi dobavitelji. Podatki tako kažejo, da je danes približno 20% delovnih mest v ožjem vplivnem območju neposredno

odvisnih od premogovništva. Ob enem pa ti podatki ne vključujejo še številnih multiplikativnih učinkov, ki dodatno povečujejo posredno odvisnost lokalnega gospodarstva od premogovniške industrije.

Poleg ožjega vplivnega območja pa je kot širše vplivno območje vendarle smiselno opredeliti celotno SAŠA regijo. Ta predstavlja zaokroženo celoto desetih občin z močnimi zgodovinskimi, gospodarskimi in kulturnimi vezmi, ki se dnevno prepletajo na številnih ravneh javnega in zasebnega sektorja (Občina Gornji Grad, Občina Ljubno, Občina Luče, Občina Mozirje, Občina Nazarje, Občina Rečica ob Savinji, Občina Solčava, Občina Šmartno ob Paki, Občina Šoštanj in Mestna občina Velenje). Tudi Evropska komisija je regijo prepoznala kot vplivno območje, zato je geografsko kontinuiteto že določene regije mogoče prepoznati kot najprimernejšo smer nadaljnjih korakov opuščanja premogovništva v regiji.

Ob nadaljnjem naslavljanju izzivov opuščanja premoga, pa je z vidika vplivnega območja ključnega pomena razumevanje dinamike vplivov, ki z geografsko oddaljenostjo (od sedežev podjetij Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Šoštanj) hitro bledijo. S tega vidika je pomembno, da so ključni strateški cilji ter nadaljnji ukrepi pravičnega prehoda primarno usmerjeni v ustvarjanje pozitivnih vplivov na ožje vplivno območje, pri čemer se ti vplivi lahko dosega z izvajanjem ukrepov znotraj celotne SAŠA regije.

2. Namen strategije

Slovenija si prizadeva, da skladno z zavezami Pariškega sporazuma, podnebnimi in energetske cilji EU ter Celovitim nacionalnim energetske in podnebnim načrtom (NEPN) doseže podnebno nevtrálnost do leta 2050 **na pravičen način in sprejemljiv način**. Namen Strategije je zato opredelitev nekaterih ključnih srednjeročnih odločitev, ki bodo najbolj prizadetim regijam omogočali **postopen in pravičen proces dolgoročnega energetskega, okoljskega, gospodarskega in družbenega prestrukturiranja** kot posledice prehoda s premoga. Med ključne namene tako sodi:

1. **Opredelitev premogovnih regij in določitev letnice izstopa iz premoga;**
2. Opredelitev procesa izstopa iz premoga z določitvijo scenarija za **celovito družbeno in gospodarsko prestrukturiranje** SAŠA in Zasavske regije v skladu z načeli pravičnega prehoda;
3. **Identifikacija ustreznih virov** na nacionalni in EU ravni ter **načina upravljanja** procesa pravičnega prehoda;
4. Opredelitev **ključnih vidikov zapiranja Premogovnika Velenje** v tehničnem smislu, z vidika vpliva na zaposlene in skupnost ter z vidika varovanja in ohranjanja okolja;
5. Ustvarjanje **sinergij pri izvajanju pravičnega prehoda med regijama**, preko skupnih projektov, prenosa dobrih praks in izkušenj.

Strategija temelji na podrobni analizi ključnih izzivov in priložnosti obeh regij, ki je predmet ločenega analitičnega poročila.

Strategija podaja dolgoročen pogled na razvoj premogovnih regij in se osredotoča na opredelitev strateških in operativnih ciljev družbenega in gospodarskega prestrukturiranja teh regij. Med izhodišči strategija sicer kot pomembno dejstvo upošteva pomen premogovništva v slovenski energetiki, zlasti vlogo TEŠ v slovenskem elektroenergetskem sistemu, ni pa namen te strategije predlaganje rešitev za zanesljivo in cenovno konkurenčno oskrbo z električno energijo v Sloveniji po zaprtju TEŠ. Ta problematika se naslavlja v okviru NEPN in pa Dolgoročne podnebne strategije Slovenije, zato je se opredelitev letnice izstopa iz premoga smiselno upošteva pri prenovi slovenskih strateških dokumentov na področju energetske in podnebne politike.

3. Opredelitev trenutnega stanja in potreb

3.1 Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN)

Slovenija je morala kot država članica EU pripraviti Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN) do leta 2030 in dolgoročno strategijo za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov do leta 2050. NEPN temelji na Uredbi (EU) 2018/1999 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepih ter določa cilje, politike in ukrepe v petih razsežnostih energetske unije do leta 2030, ob upoštevanju dolgoročnejske perspektive (2040). Ti vključujejo:

1. Razogljičenje,
2. Energetske učinkovitost,
3. Energetske varnost,
4. Notranji trg,
5. Raziskave, inovacije in konkurenčnost.

Ker je postopno opuščanje premoga izredno kompleksna problematika in ima pomembno vlogo pri doseganju razogljičenja, NEPN predvideva več različnih strateških in pravnih podlag. Ključen je strateški okvir za postopno opuščanje premoga, ki ga vzpostavlja ta Strategija, in na njej temelječi Območni načrti za pravični prehod, pa tudi posebne zakonske podlage za zapiranje rudnika in prestrukturiranje premogovnih regij tako skozi prizmo ukrepov kot tudi zagotavljanja finančnih virov. Navedeni dokumenti morajo upoštevati na podrobni oceni stanja in identificiranih razvojnih prioritetah regij, ki so predstavljene v nadaljevanju.

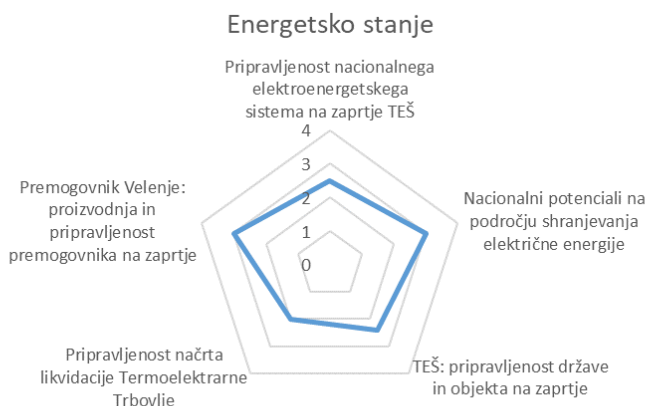
3.2 Povzetek ocene stanja in glavne razvojne potrebe premogovnih regij

Za pridobitev vpogleda v trenutno stane v regijah Zasavje in SAŠA, je bila izvedena temeljita primerjalna analiza v kateri so bili upoštevani vsi elementi pravičnega prehoda na podlagi sodb deležnikov in uradnih statistik. Ti so bili kasneje razčlenjeni na dimenzije, posebne značilnosti, ter kazalnike za te značilnosti. Vsaka značilnost je bila ocenjena na lestvici od 1 (zelo neugodno) do 4 (zelo ugodno). V nadaljevanju so povzete ocene stanja in opredeljene glavne razvojne potrebe v posamezni premogovni regiji.

Energetika

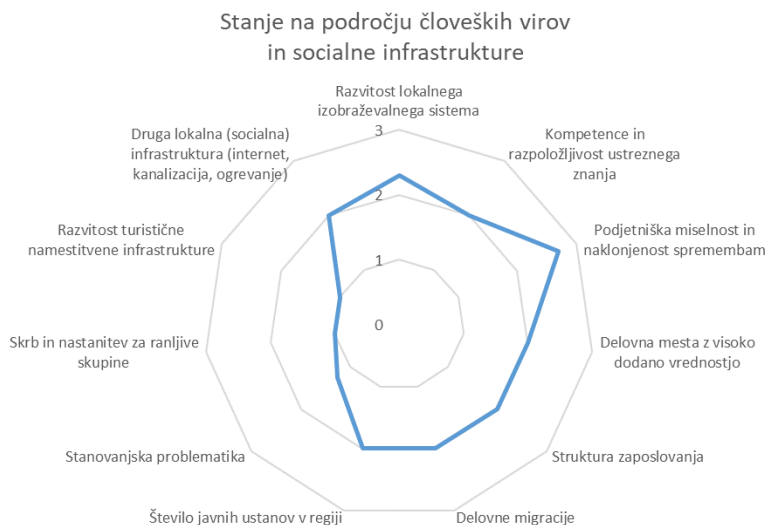
REGIJI IN NACIONALNA RAVEN

- Zmanjšano tveganje odvisnosti od uvoza energije;
- Večja zanesljivost lokalne regijske oskrbe z energijo;
- Večji delež energije iz obnovljivih virov (OVE);
- Večje zmogljivosti in možnosti shranjevanja energije, vključno z razvojem vodikovih tehnologij in z uporabo baterij;
- Povečevanje energetske učinkovitosti;
- Izdelava celovitega načrta zapiranja Premogovnika Velenje;
- Ohranitev in nadgradnja energetske lokacij v regijah.

Ključne potrebe:

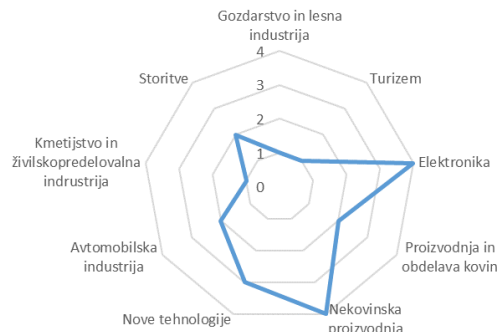
- Izboljšanje lokalnega izobraževalnega sistema in zadovoljevanje potreb lokalnih delodajalcev s širjenjem ponudbe programov formalnega izobraževanja (terciarno izobraževanje);
- Boljša razpoložljivost ustreznega znanja in kompetenc, predvsem s krepitvijo povezav med raziskovalnimi centri, izobraževalnimi ustanovami in gospodarskim sektorjem;
- Sprememba zastarele miselnosti doživljenjsko varnega delovnega mesta v bolj podjetniško miselnost celotne generacije, ter zagotovitev večjega števila programov za spodbujanje podjetniških kompetenc (zlasti v zgodaj v izobraževalnem procesu);
- Delovna mesta z visoko dodano vrednostjo;
- Večje zaposlitvene možnosti v regiji in s tem manjše dnevne in trajne delovne migracije iz regije;
- Naložbe v razvoj socialne infrastrukture, zlasti gradnjo novih objektov in stanovanj, namenjenih mladim, več nastanitev za ranljive skupine;
- Reševanje izzivov centralizacije s selitvijo določenih javnih institucij nacionalnega pomena v regijo.

Stanje lokalnega gospodarstva

Razvitost in relativna pomembnost gospodarskih sektorjev

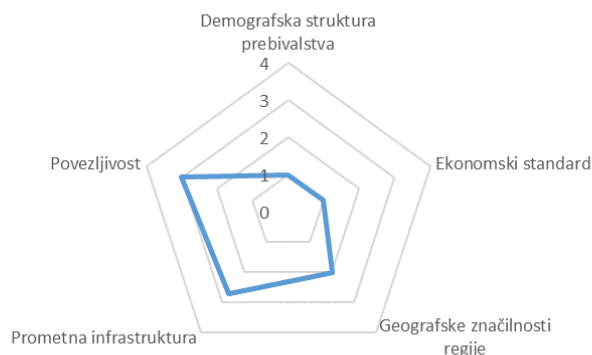
- Večja diverzifikacija lokalnega gospodarstva v smislu sektorske in velikostne raznolikosti;
- Naložbe v nadaljnji razvoj panog kot so elektroindustrija, turizem, nove tehnologije (IT, vesolske in merilne tehnologije), proizvodnja in predelava kovin in nekovin, ter kmetijstvo v povezavi s samooskrbo;
- Večje zmogljivosti poslovnega okolja za pritegnitev javnega in zasebnega financiranja podjetij (neposredne domače in tuje naložbe);
- Nadaljnja podpora in spodbude za start-up ekosistem v regiji ter spodbude za vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije;
- Podpora razvoju turizma s povečanjem namestitvenih kapacitet.

- Izboljšana kakovost zraka v regiji in čim hitrejši prehod na čiste in obnovljive vire energije;
- Skladen prostorski razvoj z optimalnim izkoriščanjem degradiranih območij, ob hkratnem upoštevanju geotehničnih značilnosti in stabilnosti teh območij;
- Spremljanje in nadzor degradiranih območij;
- Sanacija in izkoriščanje potenciala degradiranih industrijskih območij, tako v stanovanjske, industrijske namene kot tudi za turizem in rekreacijo.
- Zaustavitev trenda upadanja števila prebivalstva v regiji preko zagotovitve boljših življenjskih in delovnih pogojev;
- Izboljšan življenjski standard v regiji v smislu povečanja razpoložljivega dohodka gospodinjstev;
- Nadgrajena cestna prometna infrastruktura;
- Izboljšana povezljivost regije z večjo uporabo javnega avtobusnega in železniškega potniškega prometa.

Okolje

Splošna ocena stanja v regiji

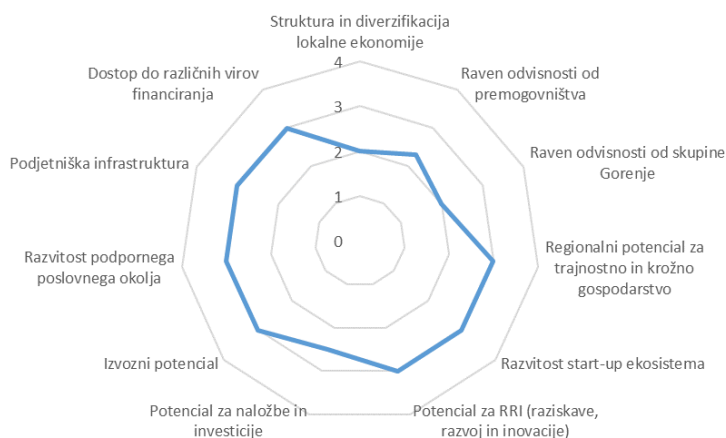

Stanje na področju človeških virov in socialne infrastrukture

- Nadgradnja lokalnega izobraževalnega sistema z višješolskimi programi ter okrepljenimi povezavami med raziskovalnimi centri, izobraževalnimi ustanovami in lokalnim gospodarstvom;
- Sprememba zastarele miselnosti doživljenjsko varnega delovnega mesta v bolj podjetniško miselnost celotne generacije, ter zagotovitev večjega števila programov za spodbujanje podjetniških kompetenc (zlasti v zgodaj v izobraževalnem procesu);
- Delovna mesta z visoko dodano vrednostjo, vključno z reševanjem vprašanja presežnih delavcev v energetiki;
- Večje zaposlitvene možnosti v regiji in s tem manjše dnevne in trajne delovne migracije iz regije;
- Naložbe v razvoj socialne infrastrukture, zlasti gradnjo novih objektov in stanovanj, namenjenih mladim, več nastanitvev za ranljive skupine;
- Reševanje izzivov centralizacije s selitvijo določenih javnih institucij nacionalnega pomena v regijo.

Stanje lokalnega gospodarstva

Razvitost in relativna pomembnost
gospodarskih sektorjev

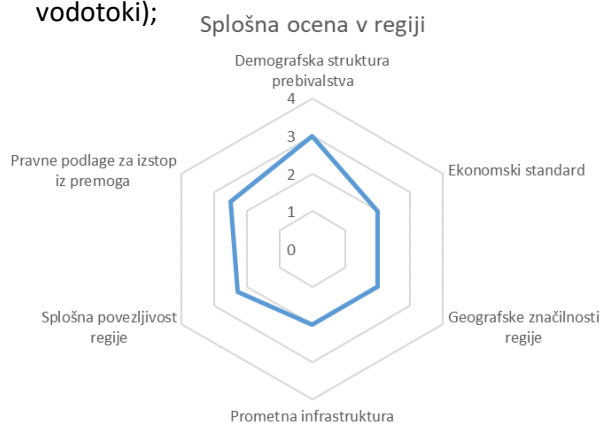
- Večja diverzifikacija lokalnega gospodarstva v smislu sektorske in velikostne raznolikosti;
- Uravnotežene naložbe v razvoj raznolikih panog kot so elektroindustrija, gozdarstvo in lesna industrija, turizem, kmetijstvo in trajnostna pridelava hrane, energetika kot gospodarski sektor, proizvodnja in predelava kovin, ter nove tehnologije (zlasti avtomatizacija in robotika);
- Večje zmogljivosti poslovnega okolja za pritegnitev javnega in zasebnega financiranja podjetij (neposredne domače in tuje naložbe);
- Nadaljnja podpora in spodbude za start-up ekosistem v regiji ter spodbude za vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije;
- Podpora razvoju turizma, zlasti na področju integriranih turističnih regionalnih produktov.

Okolje

Splošna ocena

SAŠA

- Kontinuiran monitoring površinskih sprememb na pridobivalnem območju, skladno z zakonodajo;
- Sprotna sanacija degradiranih površin;
- Priprava dolgoročnega načrta okoljske sanacije;
- Izkoriščen potencial starih in opuščenih industrijskih območij s spremembo namena;
- Ohranjen življenjski standard v regiji, v smislu povečanja razpoložljivega dohodka gospodinjstev;
- Nadgrajena cestna in železniška prometna infrastruktura;
- Izboljšana poveztljivost regije z večjo uporabo javnega avtobusnega in železniškega potniškega prometa;
- Aktivno upravljanje ključnih tveganj, zlasti poplavne ogroženosti doline (jezera in vodotoki);

4. Skupna vizija pravičnega prehoda pri izstopu iz premoga

Slovenija bo postala do leta 2050 podnebno nevtralna država, kar bo dosegla z usklajenim delovanjem vseh elementov trajnostnega razvoja, torej okolja, ljudi in gospodarstva. Vizija te Strategije je dolgoročno, tj. do leta 2050, zagotoviti **pravičen in vključujoč prehod na ogljično nevtralnost** preko vzpostavljanja pogojev za **kakovostno življenje** v premogovnih regijah, ki bodo zaradi prehoda na podnebno nevtralnost nesorazmerno prizadete. Strategija to vizijo gradi na zavedanju, da je sočasno potrebno zagotoviti **zadostno raven samooskrbe z električno energijo** skladno s cilji NEPN, bodisi na in/ali izven energetske lokacij v premogovnih regijah.

Strategija stremi k postopnemu in premišljenemu izstopu iz premoga, utemeljenega na načelih **pravičnega prehoda**. Ta preko **aktivnega socialnega dialoga** upošteva specifične potrebe regije in na usklajen način naslavlja štiri ključne elemente:

1. **Energetika:** Trajnostna preobrazba energetike in energetskih lokacij, ki ostajajo eden od stebrov regionalnega razvoja.
2. **Okolje:** V celoti sanirane in preurejene degradirane površine, ki omogočajo nadaljnji prostorski razvoj in kakovostno naravno in bivalno okolje.
3. **Gospodarstvo:** Diverzificirano in odporno regionalno gospodarstvo, utemeljeno na načelih trajnostnega razvoja in krožnega gospodarstva.
4. **Človeški viri in socialna infrastruktura:** Zadovoljni, motivirani prebivalci in kompetentni zaposleni, ki v regiji ne le ostanejo, ampak se upoštevajoč visoko raven storitev in priložnosti vanjo vračajo oziroma priseljujejo od drugod. Posebna pozornost strategije je namenjena vzpostavitvi varoval, da delavci v premogovništvu zaradi predčasnega izstopa iz premoga ne ostanejo brez zaposlitve.

5. Možni scenariji za izstop iz premoga ter nabor strateških in operativnih ciljev

Analiza je pokazala, da se obe slovenski premogovni regiji nahajata na različnih stopnjah prehoda, zato je bil uporabljen drugačen pristop k oblikovanju scenarijev.

V Zasavju je bil Rudnik Trbovlje-Hrastnik že zaprt, sanacija okolja pa je v izvajanju oziroma se je delno izvedla. Analiza stanja je pokazala, da so za uresničitev pravičnega prehoda v regiji potrebni predvsem socialno-ekonomski ukrepi, torej ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje gospodarstva. **Scenariji za Zasavje so bili zato oblikovani okoli socialno-ekonomskih razvojnih možnosti**, oziroma različni prioritizaciji teh možnosti (poudarek na kadrih in socialni infrastrukturi, poudarek na gospodarstvu, ali kombinacija).

V SAŠA regiji premogovnik in termoelektrarna še obratujeta. Poleg tega, da oba zagotavljata veliko število delovnih mest z visoko dodano vrednostjo in igrata pomembno vlogo v slovenskem energetskem sistemu, obe družbi danes ustvarjata tudi pomembne negativne okoljske vplive (degradacija lokalnega okolja zaradi izkopa premoga, izpusti CO₂, itd.). **Scenariji za SAŠA regijo so bili zato zgrajeni okoli treh predlaganih letnic izstopa iz premoga**, ki so bile opredeljene na podlagi kombinacije ekonomskih, socialnih, okoljskih in energetskih kazalnikov.

Za vsakega od scenarijev so bili pripravljeni podrobni opisi z analizo pričakovanega stanja po vseh štirih področjih pravičnega prehoda (energetika, gospodarstvo, okolje, človeški viri) ter strateškim in operativnimi cilji za vsakega od scenarijev.

Oblikovanje scenarijev po načelih pravičnega prehoda v večji meri sloni na kvalitativni analizi, ki upošteva stališča deležnikov in kulturne posebnosti zadevnih regij, zato je za ocenjevanje scenarijev uporabljena **večkriterijska analiza** (angl. »multi-criteria analysis« ali MCA). Ocenjevanje se je izvajalo v treh korakih:

1. razvoj vhodne matrike (angl. »input matrix«), sestavljene iz kazalnikov, uteži in smeri vpliva (slednja samo za SAŠA regijo);
2. razvoj primerjalne matrike (angl. »Outranking matrix«), ki povzame primerjavo posamezne možnosti z vsemi ostalimi (parni seštevki uteži za vsako merilo, pri čemer je prva možnost po kriterijih boljša od druge);
3. razvrstitev in izbira scenarija s seštevanjem rezultatov vseh permutacij možnih scenarijev.

Merila, ki so bila uporabljena pri točkovanju scenarijev, so bili eksogeni in endogeni dejavniki, ki so bili uporabljeni kot začetni vložki pri načrtovanju scenarijev; v dogovoru z zainteresiranimi stranmi pa so bila dodana še nekatera dodatna merila (na primer vpliv na javne finance ali vpliv na oskrbo z energijo).

Posamezni scenariji za potrebe MCA niso bili finančno ovrednoteni, bo pa za izbrani scenarij potrebna podrobna analiza potreb in stroškov oz. opredelitev razpoložljivih finančnih virov (glej področja financiranja v poglavju 6).

Končna odločitev glede izbranega scenarija temelji na rezultatih večkriterijske analize in poglobljene javne razprave glede scenarijev v okviru socialnega dialoga z deležniki v procesu pravičnega prehoda.

5.1 Scenariji pravičnega prehoda za Savinjsko-Šaleško regijo

5.1.1 Priprava scenarija za SAŠA regijo

V primeru regije SAŠA so bili za oblikovanje scenarijev uporabljeni eksogeni in endogeni dejavniki, ki bodo v prihodnje bistveno pogojevali uspešnost izstopa iz premoga in pravičnega prehoda. Eksogeni dejavniki so tisti, katerim se morajo scenariji prilagajati, da bi dosegli cilje pravičnega prehoda. Endogeni dejavniki so tisti, na katere lahko z izvajanjem scenarijev neposredno vplivamo. Dejavniki so bili pripravljeni na podlagi predhodne analize stanja, posvetovanja z zainteresiranimi stranmi in razpoložljivih merljivih kazalnikov oziroma podatkih.

Eksogeni dejavniki so:

- Usklajenost s podnebnimi in energetskimi cilji EU in Slovenije (glede na NEPN in emisijske bilance, ki so bile podlaga za pripravo NEPN);
- Sposobnost zagotavljanja stalne in zanesljive oskrbe z električno energijo po zaprtju TEŠ (izhodišča iz NEPN in osnutka Dolgoročne podnebne strategije Slovenije do leta 2050);
- Tehnološki razvoj na področju OVE in tehnologij za zajem, shranjevanje in/ali uporabo ogljika;

- Vpliv cen CO2 kuponov in cen električne energije na trenutne ekonomske rezultate TEŠ (finančna analiza bloka 6 glede na NIP 6, prilagojena za projekcije cen CO2 kuponov iz NEPN⁷);
- Politična sprejemljivost upoštevajoč nacionalno in lokalno politično ozračje (uskladitev mnenj na podlagi javnih posvetovanj z deležniki);
- Sposobnost trga, da nadomesti izgubljena delovna mesta (uskladitev mnenj na podlagi javnega posvetovanja z deležniki);
- Sposobnost lokalnega gospodarstva, da se diverzificira in prilagodi novi realnosti (uskladitev mnenj na podlagi javnega posvetovanja z deležniki);
- Negotovost prihodnjega razvoja (deskriptivni faktor tveganja pri dolgoročnem strateškem načrtovanju).

Endogeni dejavniki so:

- Dolgoročna gospodarska uspešnost TEŠ glede na preostala leta delovanja (ocena akumuliranih izgub upoštevajoč finančno analizo bloka 6 glede na NIP 6, prilagojeno za projekcije cen CO2 kuponov iz NEPN);
- Možen izkoristek energetske lokacije na podlagi razpoložljivih tehnologij (ocena tehnoloških možnosti za kratkoročno in/ali srednjeročno izrabo energetske lokacije);
- Lokalni okoljski vplivi (neprekinjenega) obratovanja (okoljski vplivi na pridobivalni površini Premogovnika Velenje);
- Vpliv na narodno blaginjo (deskriptivni faktor potencialnih izgub zaradi prenehanja koriščenja domačega energetskega vira);
- Razpoložljivost delovne sile v premogovništvu (uskladitev mnenj glede zmožnosti zaposlovanja lokalne delovne sile za nadomeščanje upokojenih delavcev v premogovništvu);
- Uskladitev s kadrovske strukture Premogovnika Velenje (projekcije kadrovske strukture premogovnika upoštevajoč načrtovano proizvodnjo glede na NIP 6).

Na podlagi teh dejavnikov so bili oblikovani trije možni scenariji za postopno opuščanje uporabe premoga in družbeno-gospodarsko prestrukturiranje regije:

1. Scenarij A - "Ambiciozen": Ta scenarij predvideva konec rabe premoga v letu 2033. S tem bi držali korak z državami članicami EU, ki si prizadevajo za bolj ambiciozne podnebne cilje, pri čemer je potrebno upoštevati dejstvo, da imajo številne od teh drugačna izhodišča od Slovenije in je v tem smislu raven ambicioznosti še večja. Glavna utemeljitev tega scenarija je dejstvo, da postanejo izpusti iz TEŠ po letu 2034 velika ovira pri doseganju podnebnih ciljev, saj se začne delež, ki ga ti izpusti predstavljajo v skupnih dovoljenih emisijah toplogrednih plinov, hitro povečevati. Ta scenarij je v vseh pogledih najbolj okolju prijazen – ne le z vidika doseganja podnebnih ciljev, temveč tudi z vidika upoštevanja vplivov dejavnosti, povezanih s premogom, na regijo. Po letu 2033 postaja finančno poslovanje TEŠ manj vzdržno zaradi pričakovanih naraščajočih cen emisijskih kuponov. Potrebe po novih zaposlitvah delavcev v Premogovniku Velenje so minimalne, a po drugi strani ob zaključku izkopavanja po tem scenariju brez dela lahko ostane razmeroma veliko število potencialno presežnih delavcev. Glede na to, da ta scenarij ponuja približno 10-letno okno priložnosti za celovito prestrukturiranje tako regije kot tudi slovenskega energetskega sistema, predstavlja najbolj ambiciozen pristop k doseganju regionalnih razvojnih prioritet. Zahteva izvedljive, a ambiciozne naložbe in pripravljene projekte, ki pomembno podpirajo zasebni sektor in ustvarjanje delovnih mest. Navedeno predstavlja tveganje v primeru pomanjkanja dobro pripravljenih in zrelih razvojnih projektov. Scenarij terja močno politično podporo in zavzetost, da

⁷ Blok 5 ni upoštevan, saj NEPN že predvideva njegovo zaprtje leta 2030. Ekonomika Premogovnika Velenje ni obravnavana ločeno, saj je TEŠ edini odjemalec proizvodnje lignita in je dejavnost premogovnika neposredno odvisna od in povezana z obratovanjem TEŠ.

bi spodbudili spremembe, kar prav tako predstavlja določeno tveganje glede na tradicionalno spremenljive politične razmere.

2. Scenarij B - "Finančno vzdržen": Ta scenarij predvideva konec rabe premoga v letu 2038. Z vidika slovenskih podnebnih ciljev je ta scenarij zahtevnejši od scenarija A, saj delež emisij TEŠ v skupnih emisijskih bilancah glede na projekcije NEPN presega 30% (trenutno 22%). To je obenem tudi leto, ko so posojila za investicijo v 6. blok TEŠ v celoti odplačana. Nenehno dvigovanje cen emisijskih kuponov predstavlja dodaten pritisk na tekoče poslovanje TEŠ, zaradi česar dobiček iz poslovanja (v nadaljevanju: EBIT) postane negativen in povzroči izgube iz tekočega poslovanja. Skupne izgube celotne naložbe TEŠ bloka 6 so še vedno večje kot pri scenariju C, vendar bistveno nižje kot pri scenariju A, zaradi česar je ta scenarij finančno vzdržen in realen. Po tem scenariju je razmerje med upravljanjem s presežnimi delavci in novimi zaposlitvami v skupini Premogovnik Velenje optimalno, saj največje potrebe po novih zaposlitvah večinoma zadevajo strojnike, gradbene inženirje in rudarske inženirje, število delavcev, vključenih v ukrepe presežnih delavcev, pa je po pričakovanjih minimalno. Zaprtje rudnika leta 2038 se zdi smiselno, saj omogoča velikemu številu zaposlenih upokožitev v načrtovani starosti in preprečuje potrebo po novem zaposlovanju za podaljšanje obratovanja po letu 2040. Ta scenarij ponuja dovolj časa za prestrukturiranje slovenskega energetskega sistema v smeri zagotavljanja stabilnosti oskrbe z električno energijo in tudi preoblikovanja same energetske lokacije. Poleg tega ponuja dovolj časa za ambiciozno gospodarsko in socialno prestrukturiranje.

3. Scenarij C - "Fleksibilen": Ta scenarij predvideva konec rabe premoga leta 2042. Delež emisij iz TEŠ v skupnih emisijskih bilancah glede na projekcije NEPN v tem letu preseže 40%, s čimer je doseganje podnebnih ciljev še težje. Zaradi nadaljnega izkoriščanja premoga, predstavlja ta scenarij ob enem tudi okoljsko najbolj obremenjujočo pot izhoda iz premoga. Scenarij C ostaja ekonomsko upravičen z vidika začetne naložbe, saj ima za posledico najnižji obseg kumulativnih izgub vezanih na investicijo v 6. blok TEŠ, ob enem pa omogoča najdaljše obdobje ustvarjanja dodane vrednosti na podlagi izkoriščanja domačega energetskega vira. Obratovanje bloka 6 po tej letnici se ne zdi smiselno, saj dobiček iz poslovanja pred amortizacijo (v nadaljevanju: EBITDA) v prihodnjem letu postane negativna, s čimer se akumulirane izgube začnejo povečevati. Z vidika reševanja vprašanj, povezanih s potencialno presežnimi delavci v Premogovniku Velenje, je to najbolj problematičen izmed treh predlaganih scenarijev, saj je proces upokojevanja zaposlenih večinoma usklajen z načrtovanim zmanjšanjem proizvodnje do leta 2040. Po tem letu se za vse profile zaposlenih pričakuje znatno število novih zaposlitev, da bi se zagotovila zahtevana struktura zaposlenih glede na načrtovan obseg proizvodnje, kar zaradi verjetne nerazpoložljivosti lokalne delovne sile pogojuje zaposlovanje tujih delavcev. Kar zadeva gospodarsko prestrukturiranje, tehnološko pripravljenost za nadomestitev toplotne energije in preusmeritev energetske lokacije, ponuja ta scenarij največ možnosti, saj omogoča sprotno prilagajanje prihodnjemu razvoju in izbiro optimalnih trenutnih tehnoloških rešitev. Po drugi strani se pojavi tveganje zaradi nejasnega prihodnjega razvoja dogodkov, strateško načrtovanje je lahko nerealno, hitrost sprememb pa počasnejša in manj ambiciozna.

5.1.2 Opis scenarijev za SAŠA regijo

Za podporo postopku odločanja o strategiji postopnega opuščanja premoga v SAŠA regiji so zgoraj opisani trije scenariji v nadaljevanju podrobneje obrazloženi. Opisi so podprti z argumenti, zakaj bi bil vsak scenarij

najprimernejši, in s predlaganimi strateškimi in operativnimi cilji za obravnavo različnih razsežnosti pravičnega prehoda.

Ta scenarij najbolj ambiciozno podpira okoljske in podnebne cilje, ki si jih je Slovenija zastavila v okviru podnebne in energetske politike. Za izpolnitev teh ambicij scenarij predvideva zaprtje rudnika leta 2033, le tri leta po zaprtju bloka 5 TEŠ. Scenarij spremlja ciljni nabor celovitih ukrepov, ki zajemajo glavne vidike vseh elementov pravičnega prehoda. Ta ambiciozen načrt Slovenijo postavlja med vodilna evropska zelena gospodarstva in daje zgled drugim državam v regiji in širše.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Ta scenarij proaktivno obravnava vprašanja delavcev, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, povezanih z neposrednimi zaposlenimi v Premogovniku Velenje in TEŠ.
- Ker sorazmerno veliko delavcev, ki bodo potencialno ostali brez zaposlitve, po tem scenariju ne izpolnjuje pogojev za upokojevanje, scenarij terja skrbno načrtovanje predčasnega upokojevanja ter zadostne spodbude za prekvalifikacijo in prezaposlitev.
- Gospodarsko prestrukturiranje temelji na glavnih zasebnih delodajalcih v regiji, ki so sposobni hitro in učinkovito izvajati ambiciozne projekte, s katerimi bodo ustvarili delovna mesta, ki zagotavljajo primerljiv življenjski standard lokalne delovne sile.
- Da bi to dosegli, je za prekvalificiranje zaposlenih potrebno spremeniti in razširiti regionalen sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.

Gospodarstvo

- Tako kot v primeru človeškega kapitala je tudi gospodarsko prestrukturiranje regije v veliki meri odvisno od obstoječih gospodarskih subjektov, v kombinaciji z agresivno podporo prodornim zagonskim podjetjem ter malim in srednje velikim podjetjem.
- To zahteva hitro izboljšanje povezljivosti regije, da se podpre izvozni potencial regije.
- Ta scenarij zlasti zahteva obsežen načrt naložb v tehnologije OVE – ne le z neposrednimi naložbami v infrastrukturo, temveč tudi z naložbami v raziskave in razvoj.
- Posledično bi se lahko Slovenija uvrstila med energetske naprednejše države, z razvitim podpornim ekosistemom in izboljšanim izvoznim potencialom.

Okolje

- Ta scenarij je najbolj usklajen z nacionalnimi, evropskimi in mednarodnimi okoljskimi in podnebnimi cilji.
- To se dopolnjuje s poudarkom na energetskem prehodu in spodbujanju regionalnega gospodarstva, zlasti prek obstoječih gospodarskih subjektov.

Energija

- Od leta 2030 se uporaba premoga v EU načrtno zmanjšuje (opušča) in cene emisijskih kuponov naraščajo.
- Zaradi potencialnega pomanjkanja domače proizvodnje električne energije so predvidene večje naložbe v proces energetskega prehoda, vključno s predčasnim odplačilom dolga TEŠ.

- Poleg podnebnih vplivov in energetskih priložnosti ima ta scenarij najmanjši vpliv na površje in nadaljnjo degradacijo pokrajine.
- Zaradi pričakovanih manjših vplivov na degradacijo okolja, ta postopek temelji na podpori obstoječim prizadevanjem Premogovnika Velenje in sanaciji, ki se mora izvajati sprti.
- Kljub temu je treba poskrbeti za dolgoročno spremljanje vplivov rudarjenja na okolje, po možnosti z obstoječimi zmogljivostmi in znanjem Premogovnika Velenje.
- Velik domači primanjkljaj električne energije je mogoče prepoznati kot glavno grožnjo nacionalni oskrbi z električno energijo in bi potencialno lahko pomenila, da Slovenija postane odvisna od uvoza električne energije. Scenarij mora spremljati pravočasno usklajena nacionalna energetska politika, ki ustvari pogoje za potrebne velike naložbe v energetski sektor na nacionalni ravni.
- Scenarij zahteva odločne ukrepe za zagotovitev alternativnega vira toplote za sistem daljinskega ogrevanja v Šaleški dolini.
- Po drugi strani bi ta scenarij lahko prepoznali tudi kot priložnost za novo pozicioniranje Slovenije na mednarodnem energetskem trgu in za spodbujanje bolj raznolike oskrbe, vključno z znatnim povečanjem OVE.
- Scenarij je pogojen s čimprejšnjo pripravo zakonskega okvira za zapiranje premogovnika, ki vključuje tudi zagotovitev ustreznih javnih virov financiranja, in pa pripravo prenovljenega, optimiziranega načrta izkopa ter celovitega programa zapiranja, ki upošteva tako tehnične kot kadrovske pogoje za postopno prenehanje proizvodnje ter izvedbo zapiralnih del.

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Pravičen energetski prehod tako Slovenije kot Šaleške doline

- Ambiciozna preureditev lokacije z uporabo najboljših razpoložljivih tehnologij, ki zagotavlja tudi trajnostni ter za končnega uporabnika cenovno dostopen vir energije za daljinsko ogrevanje in hlajenje.
- Spodbujanje proizvodnje čiste energije, zlasti na področju proizvodnje in shranjevanja vodika ter maksimiranje potenciala OVE v regiji (zlasti sončne energije in biomase).
- Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika.
- Povečanje energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in

	ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih).
Postopna sanacija in revitalizacija degradiranih območij	• Stalna sanacija območja ugreznin ter severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera med tekočimi rudarskimi deli. • Postopno in učinkovito zapiranje rudnika na podlagi celostnega programa zapiranja ter zagotovitev ustrezne, okoljsko sprejemljive rešitve za presežno proizvodnjo, ki bo posledica izvajanja zapiralnih del • Zagotavljanje dolgoročne odgovornosti za sanacijo in revitalizacijo rudarskih območij ter dolgoročno spremljanje in upravljanje rudarskega območja po prenehanju rudarjenja. • Razgradnja in sprememba namena objektov na degradiranih površinah.
Dodatna regionalna povezljivost in trajnostna mobilnost	• Dokončanje projekta 3. razvojne osi za izboljšanje povezljivosti in podporo proizvodnji v regiji. • Spodbujanje trajnostnega regionalnega javnega prevoza.
Trajnosten, prožen in raznolik gospodarski razvoj	• Povečanje potenciala regije kot proizvodnega središča s poudarkom na glavnih regionalnih gospodarskih subjektih in njihovem naložbenem potencialu. • Komercializacija podjetij v skupini Premogovnika Velenje ("spin-off«) s poudarkom na gradbeništvu in strojništvu, sanaciji okolja in predelavi lesa. • Uveljavitev regije kot vozlišča za raziskave in razvoj v učinkovitih in trajnostnih energetskih rešitvah, vključno s sodelovanjem zasebnega sektorja z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami. • Razvoj trajnostne turistične storitve, osredotočene na območje jezera. • Večja privlačnost regije za neposredne tuje naložbe z usklajenim, profesionalnim okoljem za podporo podjetjem. • Krožnosti načrtovane v središče gospodarskega razvoja regije (npr. regionalne oskrbovalne verige, dolina brez odpadkov, povečanje biogospodarstva, vključno s spodbudami za samooskrbo s hrano). • Spodbujanje lesne verige in lesno-predelovalne industrije (zlasti v gradnji in gradbeništvu, preko investicij v primarno predelavo lesa, investicij v trajnostne izdelke in napredne materiale, npr. lesne polimere). • Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrijo 4.0.
Zaposlitve in veščine za vse	• Urejen status delavcev v premogovniški industriji, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, na pravičen in vključujoč način (zagotovljen s številnimi ukrepi, med drugim

z zaščito zaposlenih pred odpuščanjem, predčasnim upokojevanjem brez finančnih izgub nad določeno starostjo, prekvalificiranjem in ukrepi za prerazporeditev na nova delovna mesta);

- Ustvarjanje novih delovnih mest za nekvalificirane delavce (npr. v sanaciji okolja, lesni in drugi industriji).
- Regionalna partnerstva za ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest z višjo dodano vrednostjo v energetske sektorju.
- Formalno in neformalno izobraževanje in večja privlačnost deficitarnih poklicev.
- Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
- Zagotavljanje cenovno dostopnih in kakovostnih stanovanja za talente iz regije in od drugod.
- Zagotavljanje pregledne, odprte in vključujoče komunikacije glede vprašanj povezanih s prehodom.
- Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti.

Ta scenarij zahteva najbolj uravnoteženo obravnavo vseh štirih elementov pravičnega prehoda - energetike, okolja, gospodarstva, ter človeških virov in socialne infrastrukture. Z vidika zaposlovanja se zdi zaprtje rudnika lignita leta 2038 smiselno, saj omogoča velikemu številu zaposlenih upokožitev v načrtovani starosti, s čimer se izogne potrebi po obsežnem zaposlovanju novih delavcev, ki bi nadomestili upokoženo delovno silo. Poleg tega je ta scenarij še vedno v skladu z okoljskimi in podnebnimi cilji, hkrati pa zagotavlja dovolj časa za izgradnjo alternativnih energetske virov ter omogoča premišljen prostorski in družbeni razvoj.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Struktura zaposlenih v Premogovniku Velenje je v skladu z načrtovano proizvodnjo do leta 2040.
- Število zaposlenih se z rednim upokojevanjem zmanjšuje, medtem ko razmerje med številom zaposlenih na 1000 TJ premoga ostaja stabilno.
- Zaposluje se samo zaradi nadomeščanja nepredvidenih odhodov. Skupno število zaposlenih v Premogovniku Velenje se postopoma zmanjšuje, ob enem pa ni potrebe po množičnem zaposlovanju novih delavcev, kar olajša izvajanje in intenzivnost programov za tiste, ki bi zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno lahko ostali brez zaposlitve..
- Lokalne skupnosti imajo dovolj časa, da se prilagodijo spremembam, tako prostorski kot družbeni razvoj je premišljeno načrtovan.
- Širši časovni okvir omogoča vzpostavitev boljšega sistema formalnega in neformalnega izobraževanja, ki bo prilagojen novim panogam in ustvarjanju delovnih mest za poklice prihodnosti.

Gospodarstvo

- Energetski sektor ostaja eden od stebrov regionalnega gospodarstva, pri čemer je pozornost usmerjena na umestitev doline v središče energetske rešitve prihodnosti.
- Daljši časovni okvir omogoča ambicioznejše gospodarsko prestrukturiranje, osredotočenost na delovna mesta in gospodarske dejavnosti z visoko dodano vrednostjo.
- Ta scenarij omogoča tudi večjo osredotočenost na zagonska, mala in srednja podjetja, saj časovni okvir omogoča premišljeno in vodeno podporo pri povečevanju in rasti.

Okolje

- Ta scenarij je še vedno v skladu z okoljskimi in podnebnimi cilji.

Energija

- Cena emisijskih kuponov leta 2038 doseže 50 EUR / t, zato EBIT družbe TEŠ (blok 6 finančne projekcije) v tem letu postane negativen. TEŠ ustvarja izgube iz poslovanja, vendar prihodki

- Poleg tega je treba upoštevati vpliv na lokalno površje in nadaljnjo degradacijo pokrajine v regiji, vendar nadaljnja izkopavanja premoga ne predstavljajo grožnje.
- Sanacija okolja se izvaja sproti, pri čemer je pomembno dolgoročno spremljanje in nadzorovanje rudarskih območij.
- še vedno zadoščajo za delno kritje amortizacije naložbe v TEŠ 6.
- Do leta 2038 bodo odplačana vsa posojila, povezana z naložbo TEŠ blok 6. Ob upoštevanju obdobja odplačevanja posojil za gradnjo TEŠ 6 finančno vzdrži scenarij upošteva javnofinančne interese, hkrati pa ohranja določeno raven političnih ambicij glede podnebnih ciljev in s tem sledi drugim članicam EU.
- Nevarnost velikega domačega primanjkljaja električne energije in odvisnosti od uvoza je majhna zaradi možnosti nadomestitve proizvodnje električne energije tako na kraju samem, kot na drugih lokacijah.
- Scenarij je pogojen s pravočasno pripravo zakonskega okvira za zapiranje premogovnika, ki vključuje tudi zagotovitev ustreznih javnih virov financiranja, in pa pripravo prenovljenega, optimiziranega načrta izkopa ter celovitega programa zapiranja, ki upoštevata tako tehnične kot kadrovske pogoje za postopno prenehanje proizvodnje ter izvedbo zapiralnih del.

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Pravičen energetski prehod Šaleške doline

- Ambiciozna preureditev lokacije z uporabo najboljših razpoložljivih tehnologij, ki zagotavlja tudi trajnostni ter za končnega uporabnika cenovno dostopen vir energije za daljinsko ogrevanje in hlajenje.
- Spodbujanje proizvodnje čiste energije, zlasti na področju proizvodnje in shranjevanja vodika ter maksimiranje potenciala OVE v regiji (zlasti sončne energije in biomase).
- Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika.
- Povečanje energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska

	sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • Spodbujanje uporabe OVE v prometu.
Postopna sanacija in revitalizacija degradiranih območij	• Stalna sanacija območja ugreznin ter severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera med tekočimi rudarskimi deli. • Postopno in učinkovito zapiranje rudnika na podlagi celostnega programa zapiranja ter zagotovitev ustrezne, okoljsko sprejemljive rešitve za presežno proizvodnjo, ki bo posledica izvajanja zapiralnih del. • Zagotavljanje dolgoročne odgovornosti za sanacijo in revitalizacijo rudarskih območij ter dolgoročno spremljanje in upravljanje rudarskega območja po prenehanju rudarjenja. • Zagotavljanje uporabnih zapuščenih in zelenih površin na mestu TEŠ in rudarske infrastrukture. • Razgradnja in sprememba namena objektov na degradiranih površinah.
Interna in eksterna regionalna povezljivost in trajnostna mobilnost	• Dokončanje projekta 3. razvojne osi za izboljšanje povezljivosti in podporo proizvodnji v regiji. • Izboljšana povezljivost v smeri Avstrije in spodbujanje trajnostnega regionalnega javnega prevoza. • Podpora zeleni osebni mobilnosti z razvojem infrastrukture (npr. kolesarske steze, polnilnice itd.).
Trajnostni, odporni in raznoliki gospodarski razvoj ter delovna mesta z visoko dodano vrednostjo	• Ohranjanje in nadgradnja proizvodnih zmogljivosti obstoječih podjetij (ohranjanje potenciala regije kot proizvodnega vozlišča). • Reševanje izzivov centralizacije s selitvijo vsaj ene javne institucije nacionalnega pomena v regijo. • Uveljavitev regije kot vozlišča za raziskave in razvoj v učinkovitih in trajnostnih energetskih rešitvah, vključno s sodelovanjem zasebnega sektorja z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami. • Komercializacija podjetij v skupini Premogovnika Velenje (»spin-off«) s poudarkom na gradbeništvu in strojništvu, sanaciji okolja in predelavi lesa. • Zagotovitev podpornega ekosistema in financiranja na višji ravni, s posebnim poudarkom na trajnostnih in krožnih rešitvah. • Spodbujanje trajnostnih, integriranih turističnih storitev v regiji zunaj jezerskega območja. • Povečanje privlačnosti regije za neposredne tuje naložbe z usklajenim, profesionalnim okoljem za podporo podjetjem (vključno s poslovnimi zavezništvi). • Krožnost načrtovana v središče gospodarskega razvoja regije (npr. regionalne oskrbovalne verige, dolina brez odpadkov, povečanje biogospodarstva, vključno s spodbudami za samooskrbo s hrano).

	• Spodbujanje lesne verige in lesno-predelovalne industrije (zlasti v gradnji in gradbeništvu, preko investicij v primarno predelavo lesa, investicij v trajnostne izdelke in napredne materiale, npr. lesne polimere). • Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrija 4.0. • Prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in industriji.
Kvalificirana, visoko motivirana delovna sila ter družbena in kulturna prenova regije	• Urejen status delavcev v premogovniški industriji, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, na pravičen in vključujoč način (zagotovljen s številnimi ukrepi, med drugim z zaščito zaposlenih pred odpuščanjem, predčasnim upokojevanjem brez finančnih izgub nad določeno starostjo, prekvalificiranjem in ukrepi za prerazporeditev na nova delovna mesta); • Regionalna partnerstva za ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest z višjo dodano vrednostjo v energetskega sektorju. • Nadgradnja formalnega izobraževalnega sistema za podporo prihodnjim potrebam industrije, zlasti za delovna mesta z visoko dodano vrednostjo. • Formalno in neformalno izobraževanje in večja privlačnost deficitarnih poklicev. • Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja. • Zagotavljanje cenovno dostopnih in kakovostnih stanovanj za talente iz regije in od drugod. • Zagotavljanje pregledne, odprte in vključujoče komunikacije glede vprašanj povezanih s prehodom. • Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti.

V primeru fleksibilnega scenarija je v ospredju postopna in skrbna gospodarska preobrazba, kar pomeni, da so okoljski cilji zastavljeni najmanj ambiciozno. Energijski sektor v Šaleški dolini ima dovolj časa, da se prilagodi poslovnim modelom prihodnosti in zapolni tržne vrzeli, zato je največ truda usmerjenega v podporo razvoju človeških virov in podjetništva ter socialni infrastrukturi. Ta scenarij predvideva zaprtje Premogovnika Velenje in TEŠ leta 2042.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Zaradi delovanja Premogovnika Velenje po letu 2040 se poveča potreba po novem zaposlovanju.
- V skladu z zgoraj navedenim veliko težavo pri zaposlovanju predstavlja pomanjkanje vpisa v rudarske programe, ob zaprtju rudnikov pa bo zanimanje še manjše.
- Omogoča postopno prekvalifikacijo delovne sile in strateški premik k „poklicem prihodnosti“.
- Ker je leto zaprtja Premogovnika Velenje in TEŠ oddaljeno, je tveganje za politično neaktivnost večje.

Gospodarstvo

- Postopno prestrukturiranje regije omogoča kombinacijo podpore obstoječim delodajalcem kot tudi zagonskim, manjšim in srednjim podjetjem, s posebnim poudarkom na dejavnostih z visoko dodano vrednostjo v dobavnih verigah (npr. raziskave in razvoj, trženje, prodajne in poprodajne storitve itd.).
- Energetski sektor še naprej igra pomembno vlogo v gospodarski strukturi regije, pri čemer pa je večji poudarek namenjen energetskim rešitvam in storitvam.
- Scenarij omogoča postopen prehod k storitvam, ki niso tradicionalno prisotne v dolini, ki je bila v preteklosti zaznamovana s premogovništvom in predelovalnimi dejavnostmi.
- Zadosten čas za ambiciozno prestrukturiranje skupine Premogovnik Velenje (npr. z odcepitvami) in njegovih hčerinskih družb.

Okolje

- V primeru fleksibilnega scenarija je doseganje okoljskih ciljev najmanj ambiciozno.
- Sanacija okolja se izvaja sproti, vendar je zaradi velikosti jezera nekoliko bolj obsežno kot v drugih scenarijih.
- Potrebno je vzpostaviti jasne zaveze za dolgoročno spremljanje in sanacijo rudarskih območij.

Energija

- Cene kuponov za CO₂ in električno energijo se predvidoma dvignejo na 60 EUR / t oziroma 90,36 EUR / MWh. 2042 je zadnje leto, ko je EBITDA še vedno pozitiven. Od te točke naprej prihodki ne pokrivajo niti tekočih stroškov poslovanja.
- Glede na trenutne napovedi je leto 2042 zadnje leto, ko je obratovanje TEŠ bloka 6 s povsem ekonomskega vidika še

vedno smiselno, saj se nakopičeni dolg po zaostreni gospodarski proizvodnji TEŠ po tem letu povečuje. Takrat preostali neamortizirani investicijski stroški, popravljeni za zadržani dobiček, znašajo 264 milijonov EUR. Morebitno nadaljevanje poslovanja samo poveča skupno izgubo naložbe.

- Energetski sektor v dolini ima dovolj časa, da se prilagodi novim poslovnim modelom in zapolni tržne vrzeli, kar bo zahtevalo minimalno vladno posredovanje oziroma nadomestila, povezano z izstopom iz premoga.
- Scenarij je pogojen s pravočasno pripravo zakonskega okvira za zapiranje premogovnika, ki vključuje tudi zagotovitev ustreznih javnih virov financiranja, in pa pripravo prenovljenega, optimiziranega načrta izkopa ter celovitega programa zapiranja, ki upoštevatata tako tehnične kot kadrovske pogoje za postopno prenehanje proizvodnje ter izvedbo zapiralnih del.

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Ohranjanje strateškega pomena energetske lokacije TEŠ

- Ambiciozna preureditev lokacije z uporabo najboljših razpoložljivih tehnologij, ki zagotavlja tudi trajnostni ter za končnega uporabnika cenovno dostopen vir energije za daljinsko ogrevanje in hlajenje.
- Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika.
- Povečanje energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih).
- Spodbujanje uporabe OVE v prometu.

Postopna sanacija in revitalizacija degradiranih območij	• Stalna sanacija območja ugreznin ter severnih in severno-vzhodnih brežin Družmirskega jezera med tekočimi rudarskimi deli. • Postopno in učinkovito zapiranje rudnika na podlagi celovitega programa zapiranja ter zagotovitev ustrezne, okoljsko sprejemljive rešitve za presežno proizvodnjo, ki bo posledica izvajanja zapiralnih del. • Zagotavljanje dolgoročne odgovornosti za sanacijo in revitalizacijo rudarskih območij ter dolgoročno spremljanje in upravljanje rudarskega območja po prenehanju rudarjenja. • Razgradnja in sprememba namena objektov na degradiranih površinah.
Interna in eksterna regionalna povezljivost in trajnostna mobilnost	• Dokončanje projekta 3. razvojne osi za izboljšanje povezljivosti in podporo proizvodnji v regiji. • Izboljšana povezljivost v smeri proti Avstriji. • Spodbujanje trajnostnega regionalnega javnega prevoza. • Podpora zeleni osebni mobilnosti z razvojem infrastrukture (npr. kolesarske steze, polnilnice itd.).
Trajnostni, odporni in raznoliki gospodarski razvoj ter delovna mesta z visoko dodano vrednostjo	• Uveljavitev regije kot sodobnega vozlišča za raziskave in razvoj v EU v ključnih sektorjih (energetika, elektronika, les), sodelovanje gospodarstva z raziskovalnimi in izobraževalnim ustanovami. • Reševanje izzivov centralizacije s selitvijo vsaj ene javne institucije nacionalnega pomena v regijo. • Komercializacija podjetij v skupini Premogovnika Velenje ("spin-off") s poudarkom na gradbeništvu in strojništvu, sanaciji okolja in predelavi lesa. • Zagotovitev podpornega ekosistema in financiranja na višji ravni, s posebnim poudarkom na trajnostnih in krožnih rešitvah. • Spodbujanje trajnostnih, integriranih turističnih storitev v regiji zunaj jezerskega območja. • Večja privlačnost regije za neposredne tuje naložbe z usklajenim, profesionalnim okoljem za podporo podjetjem (vključno s poslovnimi zavezništvi). • Krožnost začrtana v središče gospodarskega razvoja regije (npr. regionalne oskrbovalne verige, dolina brez odpadkov, povečanje biogospodarstva, vključno s spodbudami za samooskrbo s hrano). • Spodbujanje lesne verige in lesno-predelovalne industrije (zlasti v gradnji in gradbeništvu, preko investicij v primarno predelavo lesa, investicij v trajnostne izdelke in napredne materiale, npr. lesne polimere). • Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrija 4.0. • Prilaganje podnebnim spremembam v kmetijstvu in industriji.

**Kvalificirana,
visoko motivirana
delovna sila ter
družbena in
kulturna prenova
regije**

- Urejen status delavcev v premogovniški industriji, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, na pravičen in vključujoč način (zagotovljen s številnimi ukrepi, med drugim z zaščito zaposlenih pred odpuščanjem, predčasnim upokojevanjem brez finančnih izgub nad določeno starostjo, prekvalificiranjem in ukrepi za prerazporeditev na nova delovna mesta);
- Regionalna partnerstva za ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest z višjo dodano vrednostjo v vseh ključnih sektorjih.
- Nadgradnja formalnega izobraževalnega sistema za podporo prihodnjim potrebam industrije, zlasti za delovna mesta z visoko dodano vrednostjo.
- Formalno in neformalno izobraževanje in večja privlačnost deficitarnih poklicev.
- Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
- Zagotavljanje cenovno dostopnih in kakovostnih stanovanj za talente iz regije in od drugod.
- Zagotavljanje pregledne, odprte in vključujoče komunikacije glede vprašanj povezanih s prehodom.
- Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti.

5.1.3 Ocenjevanje scenarijev za SAŠA regijo

Ocenjevanje scenarijev za SAŠA regijo temelji na kombinaciji večkriterijske analize in rezultatih javne razprave, ki zagotavlja družbeno in politično sprejemljivo rešitev izstopa iz premoga.

Prvi korak pri ocenjevanju scenarijev je bila večkriterijska analiza, ki zagotavlja objektivnost, preglednost in ponovljivost ter tudi možnost spreminjanja vplivnih parametrov med vrednotenjem rezultatov in odločanjem. Postopek in rezultati so opisani v prilogi 2.

Pri večkriterijski analizi za SAŠA regijo so bili trije različni scenariji analizirani glede na naslednje vidike pravičnega prehoda: (i) okolje, (ii) človeški viri, (iii) gospodarstvo, (iv) energetika in nove tehnologije, ter (v) drugo. Znotraj vsakega vidika so bili opredeljeni ključni kriteriji (že omenjeni endogeni in eksogeni dejavniki v poglavju 5.1.1), tem pa so bile pripisane uteži glede na relativni pomen kriterija znotraj procesa pravičnega prehoda. Pri izbiri kriterijev so bila upoštevana strokovna izhodišča, literatura ter rezultati sodelovanja z deležniki. Postopek in rezultati so opisani v prilogi 1.

Največja utež (20%) je pripisana usklajenosti scenarija s podnebnimi cilji, saj je to osnovni razlog za izstop iz premoga. Višje (10%) uteži so pripisane zelo pomembnim kriterijem, ki neposredno naslavljajo namen in cilje te strategije, to so zmožnost gospodarstva, da se diverzificira in ustvari nadomestne zaposlitve, in usklajenost s kadrovsko strukturo Premogovnika Velenje v smislu minimizacije števila delavcev, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve (slednji kriterij je ključen, ker je v osrčje pravičnega prehoda postavljena vloga delavcev v premogovništvu). Ostalim kriterijem je pripisana manjša, 5% utež. Skupaj je tako okoljskim vsebinam in energetiki namenjena enakovredna utež, tj. 25%, razvoju gospodarstva in človeških virov skupaj 40% in ostalim kriterijem 10%.

Iz rezultatov večkriterijske analize kot najoptimalnejši scenarij izhaja »Finančno vzdržen« scenarij.

Ti rezultati so bili nadalje podvrženi kritični presoji strokovne javnosti v okviru postopka celovite presoje vplivov na okolje [potrebno dopolniti s procesom izbora in sklepno ugotovitvijo, ko bo ta zaključen].

5.2 Scenariji pravičnega prehoda za regijo Zasavje

5.2.1 Priprava scenarijev za Zasavje

Scenariji za zasavsko regijo so bili razviti na podlagi informacij, pridobljenih z intervjuji, terenskimi obiski, fokusno skupino, strateško oceno zrelosti in raziskavo obstoječih dokumentov.

Za oblikovanje najprimernejših scenarijev smo izvedli vajo načrtovanja scenarijev, ki je bila sestavljena iz treh korakov, in sicer: (1) osrednje vprašanje, trendi in negotovosti, (2) zgodba in oblikovanje scenarija, in (3) kritične negotovosti in tveganja.

Osrednje vprašanje, trendi in negotovosti

V regiji ni delujočega rudnika, številna okoljska in energetska vprašanja so rešena. Glavni izzivi se nanašajo na človeške vire in socialno infrastrukturo ter regionalno gospodarstvo. Na splošno je regionalna geografija pomembna slabost, saj je uporabna površina za prostorski razvoj omejena. Poleg tega hribovit teren ovira poveztljivost regije, kljub bližini avtocestnega omrežja in glavnega mesta Ljubljane.

Rudarstvo je bilo zgodovinsko varno in dobro plačano delo, kar je povzročilo slabo razvito podjetniško miselnost. Infrastruktura v regiji je bila zgrajena za podporo rudarskim in proizvodnim dejavnostim, kar je vplivalo tudi na fizično razporeditev in podobo doline. V mestih, ki so bila zgrajena za podporo rudarskemu življenju, danes stojijo slabi stanovanjski objekti in nepriljavni stanovanjski bloki brez vrtov. Po zaprtju rudnika se je v regiji pojavila velika skupina razmeroma mladih, predčasno upokojenih rudarskih delavcev. Tem je bila zagotovljena privlačna odpravnina in dobra pokojnina, ki še danes omogoča podporo celotni družini, posledično pa tudi lokalnemu gospodarstvu (vključno z gostinstvom in trgovinami).

Ko so izginili pozitivni zunanji učinki premogovništva, so se negativni učinki zapiranja rudnikov v regiji povečali. Regija zdaj trpi zaradi visoke stopnje samomorov, visoka je tudi stopnja uporabe antidepressivov. Ker v regiji ne obstaja ustanova za terciarno izobraževanje, mladim v iskanju boljše prihodnosti ne preostane drugega, kot da zapustijo regijo, da bi študirali. Večina se jih nikoli ne vrne, saj za mlade družine ni veliko možnosti za zaposlitev ali nastanitev. Prisoten je tudi močan trend staranja prebivalstva, na kar regija ni pripravljena. Domovi za ostarele so v slabem stanju, kadrovski podhranjeni in prepolni.

Regija se sooča tudi z izzivom pomanjkanja delodajalcev. V regiji so le trije sorazmerno veliki delodajalci, s pomembnimi razvojnimi možnostmi in načrti. Vsa podjetja poudarjajo negativno spiralo zgoraj omenjenih vprašanj, saj slabosti regije silijo ljudi iz regije, hkrati pa onemogočajo privlačnost nekaterih prepotrebnih talentov – na primer; pomanjkanje strokovnjakov na področju IKT na eni strani in pomanjkanje stanovanj (in regionalnih družbenih dejavnosti) na drugi strani. Povezava je tudi slaba, saj v regiji ni ustrezne prometne infrastrukture (kot je dobra povezava z avtocesto), ki bi podpirala izvozno usmerjene proizvajalce.

To kaže, da ima regija pomembne socialne in gospodarske razvojne potrebe. Scenariji bi zato morali opisati, kako različni fokusi (le v ljudi in socialno infrastrukturo, le v gospodarstvo, v oboje) vplivajo na pravičen prehod Zasavja, kot je na kratko opisano v naslednjem delu.

Zgodba in oblikovanje scenarija

- **Scenarij številka ena** je osredotočen na razvoj regionalnega človeškega kapitala in socialne infrastrukture. To pomeni, da bi morala večina projektov ustvariti kakovostno bivalno in naravno okolje, ki neposredno prispeva h kakovosti življenja in privlačnosti regije. To vključuje obnovo stanovanj, izboljšanje prometne povezanosti, ponudbo raznolikih izobraževalnih dejavnosti in popoldanskih dejavnosti, izboljšave prostorov za starejše in splošno podporo "srebrnemu gospodarstvu", in podobno. Večina delovne sile v tem scenariju še vedno dnevno migrira v druga mesta (zlasti v Ljubljano in Celje) zaradi dela, vendar izboljšana povezljivost omogoča tudi dvosmerno migracijo talentov z drugih območij. Z izboljšano povezljivostjo, bi se morala izboljšati tudi kakovost življenja, saj se manj časa porabi za transport. Regionalno gospodarstvo je posredni prejemnik izvedenih ukrepov - ko regija postane privlačnejša za talente in se bolje poveže, se bistveno izboljšajo osnovni pogoji poslovanja.
- **Scenarij številka dve** se osredotoča na podporo lokalnim podjetjem in spodbujanju podjetništva. Začne se s spodbujanjem podjetniške miselnosti tekom predšolske vzgoje in gradi usklajen pristop v celotnem regionalnem izobraževalnem sistemu. Scenarij ambiciozno podpira tudi inovativen in podjetniški ekosistem, ki podpira mala in srednja podjetja in zagonska podjetja (s svetovalnimi storitvami, podjetniškimi inkubatorji in pospeševalniki), raziskovalno-razvojne dejavnosti, pa tudi razvoj večjih delodajalcev in krepitev njihove vloge v regionalnem podjetniškem ekosistemu. Z davčnimi učinki (saj je večina prebivalstva zaposlenega) se splošni življenjski standard regije izboljšuje in s tem vzpostavlja pogoje za izboljšanje socialne infrastrukture in življenjskih razmer.
- **Scenarij številka tri** je hibridni scenarij, ki se osredotoča na hkratni, a nekoliko manj intenziven razvoj socialne infrastrukture (izobraževanje, stanovanja in domovi za ostarele) in podporo regionalnemu gospodarstvu, predvsem obstoječim ključnim podjetjem in ekosistemom okoli njih. Obravnava tudi potrebo po razvoju podjetniške miselnosti in izboljšanju povezljivosti z drugimi regijami.

Kritične negotovosti in tveganja

Zavedanje kritičnih slabosti in tveganj je pomembno, da se zavemo potencialnih težav, s katerimi se lahko regije soočajo pri prehodu. Oba sta bila preučena v okviru priprave strateške ocene zrelosti (glej poglavje 3.2) in upoštevana pri pripravi scenarijev.

5.2.2 Opis scenarijev za Zasavje

Za podporo postopku odločanja o strategiji postopnega opuščanja premoga oziroma prestrukturiranja Zasavja, so bili zgoraj opisani trije scenariji v nadaljevanju podrobneje preučeni. Opisi so podprti z argumenti, zakaj bi bil vsak scenarij najprimernejši, in s predlaganimi strateškimi in operativnimi cilji za obravnavo različnih razsežnosti razvoja.

Zasavje postane Prijazna regija z izboljšano splošno kakovostjo življenja - boljšimi stanovanji, kakovostno socialno infrastrukturo ter izboljšano ponudbo prostega časa in zabave. Nadgrajena je prometna infrastruktura, kar ima za posledico izboljšano povezljivost regije. Gospodarstvo je posredni prejemnik koristi ukrepov zaradi večje privlačnosti za naložbe in nadarjenost.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Izboljšani bivalni pogoji pritegnejo ljudi v regiji in širše, da ostanejo in živijo v regiji.
- Ker je regija bolje povezana, so dnevne migracije lažje. Čeprav večina delovne sile še vedno dela zunaj regije, razvoj olajša tudi migracijo v drugo smer.
- Poveča se zadovoljstvo z življenjem in negativni kazalniki, kot je stopnja depresije, se znatno zmanjšajo. Ker so dnevne migracije precej krajše, imajo prebivalci čas za kakovostne pristočasne dejavnosti (vključno s športom, kulturo, vrtnarjenjem...).
- Lokalni izobraževalni sistem ponuja visokokakovostne programe, ki učencem pomagajo tudi pri razvoju njihovih talentov in pridobivanju ustreznih sodobnih veščin.
- Vključitev starejših je v središču pozornosti, z močnim prizadevanjem za podporo „srebrnemu gospodarstvu“. To ponuja možnosti zaposlitve v zdravstvenih in ne-zdravstvenih storitvah, povezanih z oskrbo starejših.

Gospodarstvo

- Izboljšana prometna infrastruktura (vključno s cestami, predori, vlaki, kolesarskimi stezami itd.) olajša migracijo talentov izven in v regijo.
- Pogoji za regionalna proizvodna podjetja (in izvoznike) postanejo bolj konkurenčni in povečajo se možnosti za naložbe.
- Prijetno (sanirano) okolje in prenovljena infrastruktura privlači turiste, kar prinese nova delovna mesta in izboljšano kakovost življenja v regiji.
- Vse to povečuje naložbeni potencial - tako obstoječih podjetij, kot podjetij iz drugih regij in tujine.

Okolje

- Vsa zemljišča so sanirana, kar zagotavlja prepotreben prostor za nove gradnje.
- Pomemben element prostorskega načrtovanja je sprememba namembnosti površin (in obnova zapuščenih lokacij) za

Energetika

- Energetski sektor izvaja nekatere načrtovane projekte v sodelovanju z lokalnimi podjetji in skupnostjo.
- To pripomore k maksimiranju potenciala OVE (kot so solarna energija, sintetični

namene socialne infrastrukture - nova stanovanja, novi domovi za ostarele, nova območja za športne dejavnosti itd.

metan in vodik) in shranjevanja energije v regiji in zagotavlja zanesljivo oskrbo z energijo za največje odjemalce ter povečuje uporabo OVE v porabi gospodinjstev.

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Kakovostno bivalno in naravno okolje	• Podpiranje urbanega razvoja, obnove obstoječih degradiranih območij in razvoja zapuščenih površin, za namene optimizacije uporabe prostora za zagotavljanje cenovno dostopnih stanovanj in sodobnih rekreacijskih površin. • Prenova in izboljšanje obstoječe socialne infrastrukture, ki vključuje izobraževalne ustanove (npr. sodobne učilnice), objekte za „srebrno ekonomijo“ (npr. domove za ostarele) in podobno infrastrukturo. • Celovite rešitve za ogrevanje gospodinjstev za izboljšanje kakovosti zraka v dolini. • Zagotavljanje kakovostnih programov za ranljive skupine, kot so brezposelni, tisti, ki jim grozi socialna izključenost, starejši, itd.
Visoko motivirani in srečni prebivalci	• Prilagoditve programov formalnega izobraževanja, da bodo podpirali preusmeritev v storitveni sektor, zlasti za potrebe turizma, „srebrne ekonomije“, zdravstvene nege, izobraževanja, ipd. • Zagotavljanje ustreznega neformalnega izobraževanja in izboljšane kulturne kohezije s kakovostnimi obšolskimi dejavnostmi, npr. glasbene šole, gledališča, tečaji programiranja, itd. • Priprava mladih v regiji na poklice prihodnosti prek visokokakovostnih, multidisciplinarnih srednješolskih programov (npr. programiranje, podjetništvo, trajnost, krožno gospodarstvo...) in programov neformalnega izobraževanja. • Vzpostavitev mreže regijskih promotorjev (npr. zelo uspešni posamezniki in entuziasti). • Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti. • Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
Zeleno lokalno gospodarstvo,	• Podpiranje razvoja trajnostnih in krožnih poslovnih modelov z ozaveščanjem in posebnimi trajnostnimi / krožnimi programi.

usmerjeno v storitve	• Proaktivno ustvarjanje naložb, usmerjenih v stanovanjske naložbe, turizem, socialne storitve in “srebrno ekonomijo”. • Podpiranje razvoja adrenalinskega in pustolovskega turizma na obstoječih industrijskih lokacijah in kulturno dediščino rudarske industrije.
Izkoriščanje potenciala OVE in URE v regiji	• Maksimizacija sončnega potenciala regij, ki oskrbuje tako industrijo kot gospodinjstvo. • Spodbujanje povečevanja energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • Razvoj infrastrukture OVE za sistem daljinskega ogrevanja in hlajenja. • Spodbujanje uporabe OVE v prometu.
Izboljšana povezljivost regije	• Izboljšanje izvoznega potenciala in olajšanje dnevnih migracij z izboljšano cestno infrastrukturo. • Izboljšanje znotraj- in zunaj-regijske povezljivosti s trajnostnimi prometnimi rešitvami (npr. povečana uporaba železnice, P + R, avtobusi za dnevne migracije, e-mobilnost, izmenjava koles itd.). • Razvoj kolesarske in druge infrastrukture, ki podpira dejavnosti na prostem.

Zasavje se iz premogovniške regije spreminja v podjetniško regijo. V tem procesu niso podprti samo ključni lokalni delodajalci, ampak je celostni (podjetniški) ekosistem oblikovan tako, da razvije podjetniško miselnost v regiji. To vključuje izobraževanje (na vseh ravneh), raziskovalne in razvojne dejavnosti, zagonski ("start-up") ekosistem in razvoj poslovne mreže. Ta scenarij ima posredne pozitivne učinke na kakovost življenja v regiji - s fiskalnimi učinki in izboljšano povezljivostjo.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Lokalni izobraževalni sistem se namerno osredotoča na razvoj podjetniških veščin in podjetniške miselnosti učencev.
- Poleg tega upošteva potrebe lokalnih delodajalcev in realnega sektorja po kadrih (s promocijo poklicev, programi prekvalifikacije, vajeništva in pripravništva, štipendijske sheme itd.)
- Posledično so lokalne potrebe po kakovostni delovni sili zadovoljene, kakovostno izobraževanje pa pritegne talente za delo ali/in študij v regiji.
- Ker je večina prebivalcev zaposlenih, fiskalni učinek gospodarskega razvoja regije prinese boljše socialne standarde in boljšo socialno infrastrukturo.
- Manj dnevnih migracij prinese več časa za kakovostne prostočasne (vključno s športom, kulturo, vrtnarjenjem...), kar izboljša splošno srečo prebivalcev.

Gospodarstvo

- Izboljšana podjetniška miselnost in podpora podjetniškim dejavnostim oblikujeta inovativno in raznoliko poslovno okolje.
- V regiji deluje veliko število malih podjetnikov in zagonskih podjetij, nekaj podjetniških poganjkov (angl. »spin-off«) in dobro razvitih velikih delodajalcev. Inovativno poslovno okolje privlači talente (tudi iz tujine), ki prihajajo in delajo v regiji.
- Prometna infrastruktura je izboljšana tako, da ustreza potrebam regionalnega gospodarstva (npr. ceste, predori, vlaki itd.), kar poveča njen naložbeni potencial.

Okolje

- Vsa zemljišča so sanirana, kar zagotavlja prepotreben prostor za nove gradnje.
- Pomemben element prostorskega načrtovanja je sprememba namembnosti površin (in obnova zapuščenih lokacij) za

Energetika

- Energetski sektor izvaja nekatere načrtovane projekte v sodelovanju z lokalnimi podjetji.
- Sem spadajo proizvodnja energije iz obnovljivih virov (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.),

namene gospodarstva – nove poslovne cone, proizvodni obrati, ipd.

tehnologije za varčevanje z energijo in shranjevanje energije, ter drugi inovativni energetske projekti.

- Regija ima stabilno in učinkovito oskrbo z energijo iz lastnih obnovljivih virov (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.).

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Kakovostno bivalno in naravno okolje	• Podpiranje urbanega razvoja, obnove obstoječih degradiranih območij in razvoja zapuščenih površin, za namene optimizacije uporabe prostora za sodobna poslovna in proizvodna središča (npr. nova skladišča, zagonski / poslovni inkubatorji, pisarne, proizvodnje, ipd.). • Gradnja kakovostnih stanovanj za privabljanje in ohranjanje ključnih talentov. • Povečanje samooskrbe (vzpostavitev urbanih vrtov).
Visoko motivirani in usposobljeni prebivalci	• Prilagoditev programov formalnega izobraževanja tako, da bodo zadovoljili neposredne potrebe obstoječih lokalnih delodajalcev in potrebe predvidenih poklicev v prihodnosti. • Aktivno naslavljanje bega možganov s štipendijskimi shemami, ki povezujejo študente in glavne regionalne delodajalce. • Vlaganje v podporo dejavnostim za izboljšanje podjetniške miselnosti, podjetniških spretnosti, in za dvig naklonjenost vseživljenjskemu učenju in spremembam. • Vzpostavitev mreže regijskih promotorjev (npr. zelo uspešni posamezniki in entuziasti). • Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
Raznoliko in odporno lokalno gospodarstvo	• Trajnostna rast lokalnih malih in srednjih podjetij v ključnih sektorjih (elektronika, jeklo, steklo) z medpodjetniškim sodelovanjem, mentorstvom, nadgradnjo poslovnih modelov in produktivnimi naložbami. • Širjenje trajnostnih in krožnih poslovnih modelov na vseh ravneh. • Visoko razvit RDI in "start-up" ekosistem (vključno s formalnim izobraževanjem, novoustanovljenimi podjetji, večjimi podjetji, skupno

	opremo, skupnimi pisarniškimi prostori, povečanjem zmogljivosti inkubatorja, itd.). • Izboljšan dostop do financiranja in naložb prek učinkovitega, sodobnega in odzivnega poslovnega okolja. • Podpiranje razvoja adrenalinskega in pustolovskega turizma na obstoječih industrijskih lokacijah in kulturno dediščino rudarske industrije. • Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrija 4.0. • Komercializacija podjetij, ki so neposredno vezana na obratovanje Premogovnika Velenje.
Izkoriščanje potenciala OVE in URE v regiji	• Maksimizacija sončnega potenciala regij, ki oskrbuje predvsem industrijo. • Spodbujanje povečevanja energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika za industrijsko rabo. • Razvoj infrastrukture OVE za sistem daljinskega ogrevanja in hlajenja. • Spodbujanje uporabe OVE v prometu.
Izboljšana povezljivost regije	• Izboljšanje proizvodnega potenciala in olajšanje dnevnih migracij z izboljšano cestno infrastrukturo.

Zasavje se spremeni v regijo, ki razvija tako kakovostno življenjsko okolje kot tudi potencial ključnih lokalnih podjetij. Dnevne migracije so poenostavljene z izboljšano prometno infrastrukturo, kar nadarjeni delovni sili in turistom omogoča, da lažje pripotujejo v regijo. Izboljšani bivalni pogoji privabljajo domačine nazaj v regijo. Starajoče se prebivalstvo je podprto z izboljšanimi negovalnimi zmogljivostmi in ukrepi „srebrne ekonomije“.

Človeški viri in socialna infrastruktura

- Lokalni izobraževalni sistem, ki vključuje osnovno in srednje izobraževanje, ponuja sodobne in ustrezne programe, ki sledijo tako potrebam ključnih lokalnih delodajalcev, kot tudi svetovnim trendom.
- Podprta ključna podjetja zagotavljajo zaposlitev za večino prebivalcev. Fiskalni učinki povzročajo boljše socialne standarde in večjo srečo prebivalcev.
- Vključitev starejših je v središču pozornosti, z močnim prizadevanjem za podporo „srebrnemu gospodarstvu“. To ponuja možnosti zaposlitve v zdravstvenih in ne-zdravstvenih storitvah, povezanih z oskrbo starejših.
- Naraščajoča kompleksnost lokalnega gospodarstva ne ustvarja le potreb po tehničnih poklicih, temveč tudi po strokovnjakih s področja družboslovja (kot so menedžment, kadrovanje, vodenje projektov, itd.)

Gospodarstvo

- Izboljšana cestna infrastruktura izboljša povezljivost regije. Ta pa s privabljanjem talentov in naložb, spodbuja gospodarski razvoj.
- Glavni poudarek je na ustvarjanju ekosistema okoli ključnih podjetij. Ti ekosistemi povezujejo sorodna podjetja vseh velikosti.
- Razvoj omenjenih ekosistemov povzroča večje potrebe po visoko usposobljenih strokovnjakih in ustvarja delovna mesta z visoko dodano vrednostjo.

Okolje

- Vsa zemljišča so sanirana, kar zagotavlja prepotreben prostor za nove gradnje.
- Pomemben element prostorskega načrtovanja je sprememba namembnosti površin (in obnova zapuščenih lokacij) za namene socialne infrastrukture - nova

Energetika

- Energetski sektor izvaja nekatere načrtovane projekte v sodelovanju z lokalnimi podjetji.
- Sem spadajo proizvodnja energije iz obnovljivih virov (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.), tehnologije za varčevanje z energijo in

stanovanja, novi domovi za ostarele, nova območja za športne dejavnosti itd.

- Nekatera območja so preoblikovana tudi tako, da podpirajo razvoj lokalnih ključnih podjetij in njihovega ekosistema.

shranjevanje energije, ter drugi inovativni energetske projekti.

- Regija ima stabilno in učinkovito oskrbo z energijo iz lastnih obnovljivih virov (sončna energija, hidro, vodik, sintetični metan, veter itd.).

Strateški in operativni cilji, specifični za scenarij

Kakovostno bivalno in naravno okolje	• Podpiranje urbanega razvoja, obnove obstoječih degradiranih območij in razvoja zapuščenih površin, za namene optimizacije uporabe prostora za zagotavljanje cenovno dostopnih stanovanj, sodobnih rekreacijskih površin in gospodarske dejavnosti. • Gradnja sodobnih poslovnih in proizvodnih centrov, ki so potrebni za podporo ključnih podjetij in njihovega ekosistema (npr. Nova skladišča, notranji zagonski / poslovni inkubatorji, pisarne, proizvodnje, ipd.) • Zagotavljanje kakovostnih programov za ranljive skupine, kot so brezposelni, tisti, ki jim grozi socialna izključenost, starejši...
Visoko motivirani in usposobljeni prebivalci	• Prilagoditev programov formalnega izobraževanja tako, da bodo zadovoljili neposredne potrebe obstoječih lokalnih delodajalcev in potrebe predvidenih poklicev v prihodnosti. • Aktivno naslavljanje bega možganov s štipendijskimi shemami, ki povezujejo študente in glavne regionalne delodajalce. • Vlaganje v podporo dejavnostim za izboljšanje podjetniške miselnosti, podjetniških spretnosti, in za dvig naklonjenost vseživljenjskemu učenju in spremembam. • Vzpostavitev mreže regijskih promotorjev (npr. zelo uspešni posamezniki in entuziasti). • Skrb za ranljive skupine in zmanjševanje družbene neenakosti. • Uvajanje krožnih vsebin v sistem formalnega in neformalnega izobraževanja.
Raznoliko in odporno lokalno gospodarstvo	• Trajnostna rast lokalnih velikih, malih in srednjih podjetij v ključnih sektorjih (na primer elektronika, obdelava kovin in nekovin, steklo) z medpodjetniškim sodelovanjem, mentorstvom, nadgradnjo poslovnih modelov in produktivnimi naložbami. • Širjenje trajnostnih in krožnih poslovnih modelov na vseh ravneh.

	• Visoko razvit RDI in "start-up" ekosistem (vključno s formalnim izobraževanjem, novoustanovljenimi podjetji, večjimi podjetji, skupno opremo, skupnimi pisarniškimi prostori, povečanjem zmogljivosti inkubatorja, itd.). • Vzpostavitev osnovne turistične ponudbe, kot so namestitvene kapacitete, kmečki in gastronomski turizem. • Razvoj trajnostnega turizma in pa adrenalinskega in pustolovskega turizma na obstoječih industrijskih lokacijah in podpora kulturni dediščini rudarske industrije. • Vlaganja v digitalizacijo gospodarstva in Industrija 4.0. • Prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in industriji. • Komercializacija podjetij, ki so neposredno vezana na obratovanje Premogovnika Velenje.
Izkoriščanje potenciala OVE v regiji	• Maksimizacija sončnega potenciala regij, ki oskrbuje tako industrijo kot gospodinjstvo, in priprava lokacije za nadaljevanje energetske dejavnosti (sprememba rabe) • Spodbujanje povečevanja energetske učinkovitosti ter izboljšanje energetske in emisijske intenzivnosti industrije (npr. dvig snovne učinkovitosti, povečanje energetske učinkovitosti v proizvodnih procesih, ukrepi za zmanjšanje procesnih emisij in emisij iz rabe goriv, ukrepi za zajem in ponovno uporabo ogljika, energetska sanacija industrijskih stavb, zmanjševanje potreb po mobilnosti pri neproizvodnih delovnih procesih). • Spodbude za pilotne projekte za proizvodnjo sintetičnega metana in vodika za industrijsko rabo, tudi v povezavi z lokalnim sistemom. • Razvoj infrastrukture OVE za sistem daljinskega ogrevanja in hlajenja.
Izboljšana povezljivost regije	• Izboljšanje proizvodnega potenciala in olajšanje dnevnih migracij z izboljšano cestno infrastrukturo. • Izboljšanje znotraj- in zunaj-regijske povezljivost s trajnostnimi prometnimi rešitvami (npr. povečana uporaba železnice, P + R, avtobusi za dnevne migracije, e-mobilnost, izmenjava koles itd.).

5.2.3 Ocenjevanje scenarijev za Zasavje

Tudi ocenjevanje scenarijev za Zasavje temelji na kombinaciji večkriterijske analize in rezultatih javne razprave, ki zagotavlja družbeno in politično sprejemljivo rešitev izstopa iz premoga.

Pri večkriterijski analizi za Zasavje so bili trije različni scenariji analizirani glede na naslednje vidike pravičnega prehoda: (i) okolje, (ii) človeški viri in socialna infrastruktura, (iii) gospodarstvo, (iv) drugo (sem sta umeščena energetika kot vprašanje decentralizacije). Postopek izvedbe večkriterijske analize je bil enak kot v primeru SAŠA regije. Postopek in rezultati so opisani v prilogi 2.

Večini kriterijev je pripisana enotna, 5% utež, z izjemo nekaterih ključnih vidikov, ki jim je pripisana 10% utež (razvoj degradiranih območij, migracije, skrb za ranljive skupine, nezaposlenost in diverzifikacija regionalnega gospodarstva). Splošno pravilo je bilo, da se elementi pravičnega prehoda naslavlajo glede na oceno izhodiščnega stanja in potrebe regije (15% utež za okoljske kriterije, 40% za področje človeških virov, 30% za področje gospodarstva in 15% za ostale vidike).

Iz rezultatov večkriterijske analize kot najoptimalnejši scenarij izhaja »Harmonični« scenarij.

Ti rezultati so bili nadalje podvrženi kritični presoji strokovne javnosti v okviru postopka celovite presoje vplivov na okolje [potrebno dopolniti s procesom izbora in sklepno ugotovitvijo, ko bo ta zaključen].

6. Viri financiranja

Okvir financiranja Strategije predstavljajo tri ključna področja:

- **Financiranje dejavnosti zaprtja Premogovnika Velenje:** projekti in pobude v okviru pravičnega prehoda podpirajo nizkoogljično gospodarstvo, zato je potrebno premogovno infrastrukturo in območja pridobivanja zapreti, sanirati in, kjer je to mogoče, spremeniti namembnost površin. Zapiranje rudnikov obsega tudi sanacijo okolja in pa skrb za morebitne presežne delavce v premogovništvu. Mednarodne izkušnje kažejo, da vse navedeno terja znatne finančne vložke, zato pri predčasnem zapiranju ključno vlogo igrajo nacionalni proračuni. To je zlasti pomembno zlasti zato, ker se večina ukrepov izvaja po prenehanju obratovanja premogovnika, pri čemer so določeni od njih trajni oz. izrazito dolgoročni (t.i. »večni stroški«), kot denimo spremljanje stabilnosti tal ali sanacija nasipov. Nenazadnje zapiranje rudnika ustvarja znatno finančno vrzel v obstoječem poslovnem modelu rudnika. Tako Premogovnik Velenje kot tudi država zato vsak v svoji vlogi zagotavljata ustrezno dolgoročno financiranje, ki po eni strani omogoča nemoteno obratovanje rudnika v procesu zapiranja, po drugi strani pa tui optimalen izkoristek obstoječih znanj in izkušenj, ki so nujno potrebna v procesu zapiranja. Osrednji mehanizem financiranja zapiralnih del in sanacije okolja ter izvajanje ukrepov za pomoč delavcem, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, tako predstavlja državni proračun.
- **Izvajanje ukrepov za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje:** načela pravičnega prehoda zahtevajo ambiciozno izvajanje ukrepov za podporo gospodarstvu in prebivalcem regij, tako neposredno zaposlenih v premogovništvu in energetiki, kot tudi ostalih, ki so odvisni od ali povezani s to dejavnostjo. Ukrepi za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje zadevajo tako upravičence v javnem kot tudi zasebnem sektorju, posledično pa jih je mogoče naslavljeti z raznolikimi viri in instrumenti financiranja. Osrednje orodje za izvajanje teh ukrepov so sredstva evropske kohezijske politike in pa najnovejši program *Next Generation EU*, katerega del je tudi Sklad za pravični prehod. Pomembno je, da se naložbe, ki imajo potencial za ustvarjanje prihodkov oziroma komercializacijo, financirajo na način, ki omogoča največji možen učinek finančnega vzvoda preko kombinacije nepovratnih, povratnih sredstev in zasebnega financiranja.

- **Financiranje okvira upravljanja pravičnega prehoda:** Upoštevajoč dejstvo, da večina ukrepov za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje regij temelji na (delnem) financiranju iz sredstev EU, je za delovanje tistih elementov sistema upravljanja, ki zahtevajo namensko financiranje, potrebno zagotoviti ustrezna sredstva tehnične pomoči. To ni pomembno le z vidika vzdržnosti izvedbe samega procesa tranzicije, ampak tudi zaradi zagotavljanja kakovosti in odgovornosti za izvedbo ukrepov. Ta sredstva zagotavljajo delovanje ključnih vidikov upravljanja (kot je podpora pri pripravi projektov, spremljanje in vrednotenje itd.), med tem ko se ostali deli sistema upravljanja zagotavljajo preko vložkov partnerjev ali kot del neposrednega izvajanja projektov v okviru te Strategije.

Spodnja tabela prikazuje najbolj optimalne in najverjetnejše vire financiranja in mehanizme za posamezna področja financiranja in elemente pravičnega prehoda:

Področje financiranja	Element prehoda	Možni viri financiranja	Možni mehanizmi financiranja
Dejavnosti zapiranja Premogovnika Velenje	Okolje (stalna sanacija okolja)	Zasebni	Lastni finančni prispevek Premogovnika Velenje
	Okolje (dolgoročna sanacija rudarskega območja in razgradnja rudarske infrastrukture, "večni stroški")	Nacionalni proračun	Neposredna nacionalna proračunska sredstva
	Kadrovska in socialna infrastruktura (neposredna pomoč delavcem, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve)	Nacionalni proračun	Neposredna nacionalna proračunska sredstva
Ukrepi za družbeno in gospodarsko prestrukturiranje	Energija (energetski prehod na energetski lokaciji)	Instrumenti EIB za področje energetike	Investicijska posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Instrumenti EBRD za področje energetike	Investicijska posojila
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje
	Energija (uvedba čiste energije v regijah, energetska učinkovitost)	Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, jamstva
		Instrumenti EIB za področje energetike	Investicijska posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Instrumenti EBRD za področje energetike	Investicijska posojila
		Eko sklad in Podnebni sklad	Nepovratne subvencije, povratni instrumenti
		Evropska kohezijska politika	Nepovratna sredstva
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje

Okvir upravljanja pravičnega prehoda	Okolje (sanacija tal in zmanjšanje vplivov glede onesnaženosti zraka, tal in vode)	Nacionalni in lokalni proračuni (financiranje nacionalnih in lokalnih projektov, sofinanciranje projektov EU)	Neposredna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva
		Evropska kohezijska politika	Nepovratna sredstva
	Gospodarstvo	Nacionalni in lokalni proračuni (sofinanciranje projektov EU)	Neposredna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, posojila, jamstva
		Evropska kohezijska politika (zlasti ESRR in EKSRR)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Drugi instrumenti v okviru instrumenta <i>Next Generation EU</i> (RRF in <i>React-EU</i>)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Slovenska razvojna in izvozna banka (SID) – javna infrastruktura in financiranje podjetij	Posojila, jamstva, lastniško financiranje
		Zasebni	Zasebno kapitalsko ali dolžniško financiranje, morebitna uporaba javno-zasebnih partnerstev
	Človeški viri in socialna infrastruktura	Nacionalni in lokalni proračuni (sofinanciranje projektov EU)	Neposredna nacionalna in občinska proračunska sredstva
		Mehanizem za pravični prehod	Nepovratna sredstva, posojila, jamstva
		Evropska kohezijska politika (zlasti ESS)	Nepovratna sredstva, finančni instrumenti EU (posojila, jamstva, lastniški instrumenti, navidezni lastniški kapital)
		Slovenska nacionalna razvojna in izvozna banka (SID) – javna socialna infrastruktura	Posojila
		Zasebno – soinvestiranje v pobude na področju človeškega kapitala	Skupna vlaganja
		Ni pomembno	Nepovratna sredstva (neposredna dodelitev)

7. Okvir upravljanja pravičnega prehoda

Predlagani okvir upravljanja pravičnega prehoda združuje pristop od zgoraj navzdol (glavna odgovornost za sprejemanje ključnih odločitev ostaja na nacionalni ravni) in pristop od spodaj navzgor (operativna koordinacija izvajanja strategije in temeljnih procesov na regionalni ravni). Predlaga se hibridni pristop z naslednjo strukturo upravljanja:

1. Obstoječa **delovna skupina na visoki ravni** je odgovorna za sprejetje ključnih odločitev (zlasti odločitev o reviziji strategije), ter ob enem zagotavlja politično odgovornost za izvajanje strategije, vključno z dodeljevanje proračunskih v okviru priprave proračunov znotraj relevantnih resorjev. Sestava delovne skupine ostaja omejena na ključna resorna ministrstva, ki najpomembnejša za postopek pravičnega prehoda, dodatno pa se vanjo vključi predstavnik organov koordinacije pravičnega prehoda.
2. Obstoječa **medresorska delovna skupina** še naprej predstavlja osrednje (nacionalno) partnersko telo pravičnega prehoda in platformo za razprave in dialog o vprašanjih zapiranja rudnika, izzivih presežnih delavcev in regionalnih preobrazb. Skupina opravlja tudi splošne naloge nadzora nad izvajanjem strategije.
3. V vsaki regiji se v skladu z načelom partnerstva ustanovita ločena **organa koordinacije pravičnega prehoda**. Organa delujeta na podlagi sporazuma o partnerstvu med ključnimi deležniki iz lokalnega okolja, pri čemer vse sodelujoče strani namenijo sredstva in prevzamejo odgovornosti v skladu s svojim položajem v regiji. Organa koordinacije sta odgovorna za vsakodnevno delovanje, povezano z izvajanjem strategije, zlasti za sodelovanje pri pripravi javnih razpisov in drugih izbornih postopkov, podporo pri pripravi projektov in izbor projektov, spremljanje, ocenjevanje, obveščanje in prepoznavnost ter poročanje. Kot glavni informacijski točki bi morala biti organa koordinacije tudi ključen vir informacij za delavce v premogovništvu. Financiranje dejavnosti teh organov se zagotavlja z javnim financiranjem in sofinanciranjem s partnerskimi prispevki (v denarju ali v blagu). Vsak organ ima (i) poslovodno pisarno (ki jo ima vodilni partner vplivnega območja, po možnosti regionalna oziroma območna razvojna agencija), (ii) projektno pisarno, ki po potrebi združuje ključne strokovnjake za upravljanje projektov vseh sponzorjev in zunanjih izvajalcev, (iii) strokovne sekcije, ki zagotavljajo strokovno znanje in prispevke tako za vodstvo kot za projektno pisarno. Organa koordinacije se smiselno umestita v okvir sistema upravljanja in nadzora evropskih in infrastrukturnih skladov, posledično pa nadzor nad porabo EU sredstev neodvisno vršijo organi znotraj tega sistema.
4. Za zagotovitev stalnega socialnega dialoga s širšim krogom lokalnih in regionalnih deležnikov se ustanovi **Svetovalni odbor za pravičen prehod** kot prostovoljni organ, ki pomaga in svetuje organom upravljanja. Sodelovanje v odboru je odprto za vse, vendar morajo prosilci zagotoviti resnično zanimanje za postopek imenovanja (merila določi Upravni organ, članstvo pa odobri Medresorska delovna skupina).
5. Zunaj tega sistema so **financerji in sponzorji projektov**, ki se usklajujejo preko projektne pisarne pri Organu koordinacije pravičnega prehoda. Ta sponzorjem projektov pomaga pri pripravi prijav na projekte. Te interakcije so neposredno povezane z izvajanjem ukrepov / projektov v okviru strategije in ustreznih izvedbenih načrtov. Financerji so med drugim odgovorni tudi za pravilnost in zakonitost financiranja v skladu s svojimi pravili.

Shematski prikaz okvira upravljanja in nalog posamezne ravni tega okvira je v Prilogi 3.

8. Okvir spremljanja in vmesnega pregleda

Izvajanje strategije do leta 2050 predstavlja velik izziv z vidika kontinuitete in usklajenega zasledovanja vseh ciljev, saj na njihovo doseganje vplivajo različni zunanji dejavniki. S tem namenom je vzpostavljen mehanizem spremljanja in vmesnega pregleda, ki predvideva pregled ključnih kazalnikov uspešnosti in na tej osnovi morebitne spremembe ali popravke strategije. Vmesni pregled se izvaja vsakih 5 let in po potrebi rezultira v prenovi strategije, pri čemer v primeru SAŠA regije pregled vključuje tudi ponovni razmislek glede časovnice izstopa 2 leti pred zaprtjem CMV in TEŠ.

Poleg dolgoročnih ciljev do leta 2050 je pri tem mehanizmu ključni mejniki, ki služijo za vmesno presojo napredka in sprejemanje nadaljnjih strateških odločitev v procesu pravičnega prehoda. Pri slednjih je tako ključnega pomena naslavljanje potencialnih tveganj v vseh štirih stebrih tranzicije (energija, kadri, gospodarstvo in okolje), ter tako zagotoviti dolgoročno skladnost s ključnimi lokalnimi in nacionalnimi strateškimi interesi.

Do prvega vmesnega pregleda se v okviru posodobitve NEPN zagotovijo ustrezne strokovne podlage za oceno makroekonomskih in okolijskih učinkov izbranega scenarija in potrebnih vlaganj za njegovo izvedbo. Ocena vezana na elektroenergetski sistem se nanaša na nacionalno raven in se opravi v okviru ustreznih sektorskih strategij. Ostala področja, torej okolje, gospodarstvo ter kadri in socialna infrastruktura, pa se obravnavajo tudi na lokalni ravni.

Ciljno stanje služi kot vodilo do zelenega stanja v obeh regijah, podrobnejše periodične cilje in kazalnike pa je treba pripraviti in spremljati v okviru obdobjih, desetletnih akcijskih načrtov.

Poleg rednih pregledov mejnikov bi morale pomembne regulativne spremembe na ravni EU in nacionalni ravni voditi tudi do dodatnih predčasnih vmesnega pregledov strateške skladnosti z novimi zavezami ali določbami spremenjenega pravnega okvira.

Okvir za spremljanje v SAŠA regiji:

Mejnik	Mejnik 2 leti pred zaprtjem premogovnika	2050 (ciljno stanje)
Človeški viri in socialna infrastruktura		
Število novozgrajenih stanovanj na ožjem vplivnem območju, ki zagotavljajo ustrezen nastanitev za mlade družine, mlade odrasle in visoko usposobljene posameznike, ki se želijo preseliti v regijo	1000	N/A
Zagotovljena pomoč presežnim delavcem, ki so neposredno zaposleni v Premogovniku Velenje in TEŠ	Zajetih delavcev 80%	Zajeti vsi delavci
Število ustvarjenih delovnih mest v SAŠA regiji	1600	4000
- od tega delovna mesta z visoko dodano vrednostjo (opredeljena z višino nominalne povprečne plače v Premogovniku Velenje in TEŠ)	- 800 - 1200	- 2000 ⁸ - 3000

⁸ Nominalna vrednost plače v Premogovniku Velenje in TEŠ ob zaprtju, prilagojena za inflacijo.

- od tega trajnostna delovna mesta (tj. na voljo 3 leta po nastanku)		
Predvidena struktura zaposlenosti, izmerjena kot število zaposlenih na 1000 GJ premoga, razčlenjena po delovnih mestih, v skladu s projekcijami iz analitične podlage te Strategije	Znotraj 10% odstopanja	N/A
Energetika		
Nacionalna proizvodnja in samooskrba električne energije po zaprtju TEŠ je usklajena s cilji NEPN in Dolgoročne podnebne strategije	Zagotovljeno Zagotovljeno	
Zagotovljena ustrezna rešitev daljinskega ogrevanja	Zagotovljeno	Zagotovljeno
Sprejet zakonodajni okvir in načrt zapiranja Premogovnika Velenje ter zagotovljeno financiranje	Zagotovljeno	Zagotovljeno
Uskladitev s cilji zmanjšanja emisij toplogrednih plinov v oskrbi z energijo po nacionalni Dolgoročni podnebni strategiji	Zagotovljeno	Zagotovljeno
Poslovna uspešnost TEŠ, merjena kot EBITDA, v skladu s projekcijami iz analitične podlage te Strategije	Zagotovljeno	N/A
Gospodarstvo		
Dokončana je tretja razvojna os, ki zagotavlja ustrezno cestno infrastrukturo za nadaljnji razvoj regije	Zagotovljeno	Zagotovljeno
BDP SAŠA regije na prebivalca	Ne odstopa za več kot 2% pod nacionalnim povprečjem	Nad državnim povprečjem
Povprečna dodana vrednost na zaposlenega v SAŠA regiji	Ne odstopa za več kot 2% pod nacionalnim povprečjem	Nad državnim povprečjem
Razpoložljiv prihodek na prebivalca SAŠA regije	Ne odstopa za več kot 2% pod nacionalnim povprečjem	Nad državnim povprečjem
Povprečna plača na zaposlenega v regiji	Ne odstopa za več kot 2% pod nacionalnim povprečjem	Nad državnim povprečjem
Delež skupnih prihodkov, ki so jih ustvarijo tri največja podjetja v ožjem vplivnem območju	Ne presega 50%	Ne presega 50%
Okolje		
Okoljska sanacija v skladu z načrtom zapiranja Premogovnika Velenje	Okoljska rehabilitacija v teku	Okoljska rehabilitacija izvedena v skladu z načrtom zapiranja

		Premogovnika Velenje
--	--	-------------------------

Okvir za spremljanje v Zasavski regiji:

Mejnik	2050 (ciljno stanje)
Človeški viri in socialna infrastruktura	
Število novozgrajenih stanovanj na vplivnem območju, ki zagotavljajo ustrezno nastanitev za mlade družine, mlade odrasle in visoko usposobljene posameznike, ki se želijo preseliti v regijo	500
Zadostne negovalne kapacitete (merjene kot število postelj za starejše in število zaposlenih v teh službah)	Zagotovljeno
Število ustvarjenih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo v Zasavski regiji (prihodki nad državnim povprečjem)	Skupna letna stopnja rasti 2% (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Energetika	
Regionalne energetske zmogljivosti iz OVE	Pokrivanje 50% regionalnih potreb sektorju električne energije in ogrevanja in hlajenja
Gospodarstvo	
Dostop do avtoceste je izboljšán, s čimer je zagotovljena ustrezna cestna infrastrukturo za nadaljnji razvoj regije	Zagotovljeno
BDP Zasavske regije na prebivalca	Povprečna letna rast 2 odstotni točki nad državnim povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Povprečna dodana vrednost na zaposlenega v Zasavski regiji	Povprečna letna rast 2 odstotni točki nad državnim povprečjem (izhodišče: konec leta 2020 ali zadnji vmesni pregled)
Okolje	
Stanje zaključnih del zaprtega premogovnika	Zaključna dela so končana, degradirana območja premogovnika so sanirana.

Onesnaženost zraka	PM10	pod	mejnimi
	vrednostmi		

9. Časovnica izvajanja strategije in mejniki

[Časovnica se definira za izbrani scenarij ter služi kot orodje za proces spremljanja in vmesnih pregledov. Časovnica opredeljuje izvajanje po strateških in operativnih ciljih po 5-letnih ciklih.]

Priloge

Priloga 1: Večkriterijska analiza scenarijev za SAŠA

Ocenjevanje scenarijev z uporabo večkriterijske analize je potekalo v treh korakih:

1. **razvoj vhodne matrike** (angl. »Input matrix«), sestavljene iz kazalnikov, uteži in smeri vpliva (slednja samo za SAŠA regijo);
2. **razvoj primerjalne matrike** (angl. »Outranking matrix«), ki povzame primerjavo posamezne možnosti z vsemi ostalimi (parni seštevek uteži za vsako merilo, pri čemer je prva možnost po kriterijih boljša od druge);
3. **razvrstitev in izbira scenarija** s seštevanjem rezultatov vseh permutacij možnih scenarijev.

Korak 1: Vhodna matrika

				Scenarij A (Ambiciozni)		Scenarij B (Finančno vzdržen)		Scenarij C (Fleksibilen)		
	Kriteriji	Teža	Smer	Izvedba	Utežna zmogljivost	Izvedba	Utežna zmogljivost	Izvedba	Utežna zmogljivost	Pojasnilo
Eksogeni dejavniki	Usklajenost s podnebnimi in energetskimi cilji EU in Slovenije (emisije TEŠ kot % skupnih dovoljenih emisij toplogrednih plinov)	0,2	-1	0,2	-0,04	0,3	-0,06	0,4	-0,08	Nacionalni cilji glede skupnih emisij toplogrednih plinov so eden ključnih zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na prehodni proces iz premoga. Ključni vhodni podatki za izračun meril so nacionalne projekcije toplogrednih plinov, ki temeljijo na podnebnih ciljih in podatkih o skupnih emisijah TEŠ (scenarij brez namestitve CCU). Glede na naravo obratovanja TEŠ na razmeroma stalnih ravneh proizvodnje se podatki uporabljajo za oceno potencialnih izzivov, povezanih z doseganjem podnebnih ciljev v različnih scenarijih.
	Sposobnost zagotavljanja stalne in zanesljive oskrbe z električno energijo po zaprtju TEŠ (strokovna presoja)	0,05	1	2	0,1	2	0,1	3	0,15	Glede na visoko odvisnost slovenskega elektroenergetskega sistema od oskrbe z električno energijo iz TEŠ je scenarije potrebno obravnavati z vidika možnosti za pravočasno nadomestitev z novimi enotami. Upoštevajoč analizo razpoložljivih tehnologij in na podlagi intervjujev s ključnimi deležniki je bilo ugotovljeno, da scenarija A in B omogočata premostitev z izgradnjo plinsko-parnih enot na sami lokaciji, med tem ko so trajne rešitve (denimo izgradnja drugega bloka nuklearne elektrarne) bolj realne v tretjem scenariju. V vsakem primeru nezmožnost zagotovitve ustreznih nadomestnih virov električne energije lahko potisne slovenski energetski sistem proti odvisnosti od uvoza električne energije, pri čemer je to tveganje manjše v primeru scenarija C, ki omogoča o dovolj časa za razvoj alternativ (na lokaciji TEŠ ali drugje v državi).
	Tehnološki razvoj na področju OVE in tehnologij za zajem, shranjevanje in/ali uporabo ogljika (strokovna presoja)	0,05	1	1	0,05	2	0,1	3	0,15	Ta eksogeni dejavnik upošteva stopnjo tehnološkega napredka, ki igra pomembno vlogo v pravičnem prehodu, zlasti skozi prizmo oskrbe z električno energijo in vpliv obstoječe ogljično intenzivne elektroenergetske infrastrukture na okolje. Ker tehnološkega napredka na mednarodni ravni glede ustreznih tehnologij ni mogoče predvideti, empirični argument podpira relativno oceno, da daljši časovni okvirji ponujajo daljše okno tehnoloških priložnosti in trajnostnega razvoja proizvodnje električne energije v Sloveniji. Zato bi lahko prejšnja leta postopne opustitve predstavljala zamujene tehnološke priložnosti, ki bi jih lahko izkoristila slednja.

	Vpliv cen emisijskih kuponov in cen električne energije na trenutno ekonomsko uspešnost TEŠ (EBIT)	0,05	1	8753379	437668,95	-2738748	-136937,4	-24926724	-1246336,2	Dobičkonosnost poslovanja (EBIT) postane leta 2038 negativna in proti letu 2042 še poslabšuje. Ekonomska uspešnost TEŠ ni pomembna le zaradi pomena objekta v slovenskem elektroenergetskem sistemu, ampak tudi zato, ker je od uspešnosti poslovanja TEŠ odvisna usoda ključnega dobavitelja, tj. Premogovnika Velenje.
	Politična sprejemljivost upoštevanje nacionalno in lokalno politično ozračje (strokovna presoja)	0,05	1	1	0,05	3	0,15	2	0,1	Medtem ko se za večino deležnikov postopno opuščanje premoga do leta 2033 zdi prehitro, se zdi, da največ soglasja obstaja pri rešitvah, ki so bližje letnici 2040 (+/-). Ker so lokalne skupnosti izrazile svojo pripravljenost opustiti premogovništvo med letoma 2040 in 2045, ter upoštevanje dejstva, da se dogajanje na mednarodni ravni in v EU obrača v prid prejšnjega opuščanja premoga, lahko leto 2038 štejemo kot najprimernejši kompromis med različnimi političnimi agendami.
	Sposobnost trga, da nadomesti izgubljena delovna mesta (strokovna presoja)	0,1	1	2	0,2	2	0,2	2	0,2	Po navedbah ključnih lokalnih delodajalcev, ki bodo vsaj srednjeročno ključni pri ustvarjanju zaposlitvenih priložnosti, scenariji predstavljajo zadosten časovni načrt za privabljanje novih domačih in tujih neposrednih naložb za zaposlitev morebitne vrzeli. Ob ustreznih naložbah je gospodarstvo spodobno ustvariti nekaj sto novih delovnih mest na leto. Ne glede na to vsi trije scenariji terjajo tudi pripravo ustreznega načrta za izboljšanje lokalnega poslovnega okolja (formalno in neformalno izobraževanje ter zadostna raven usposobljene delovne sile, naložbene spodbude, zadostna infrastruktura itd.)
	Sposobnost lokalnega gospodarstva, da se diverzificira in prilagodi novi realnosti (strokovna presoja)	0,1	1	1	0,1	2	0,2	3	0,3	Ko gre za preobrazbo lokalnega gospodarstva, so ključni vidiki raznolikost, tržna usmerjena lokalnih podjetij in zmanjšana odvisnost od ključnih podjetij v energetskem sektorju. Za zagotavljanje vseh treh so potrebna sistematična prizadevanja in dovoljen časovni okvir. Za izboljšanje podjetniške miselnosti v regiji, krepitev mednarodnih kompetenc lokalnih MSP in raznolikih lokalnih gospodarstev z razvojem sektorjev, kot so lesna industrija, storitveni sektor in prihodnje tehnologije, je treba s prizadevanju pričeti takoj, pri čemer so rezultati vidni šele dolgoročno. Glede na te okoliščine lahko daljše obdobje preobrazbe bolj pozitivno vpliva na lokalno gospodarsko blaginjo, vendar je ključnega pomena, da se z izvajanjem ukrepov prične nemudoma.
	Negotovost prihodnjega razvoja (strokovna presoja)	0,05	1	3	0,15	2	0,1	1	0,05	Ker je prihodnost nejasna, izhodišča in natančnost predpostavk strateškega načrtovanja z leti postajajo vse manj zanesljive.
Endogeni dejavniki	Dolgoročna gospodarska uspešnost TEŠ-a glede na preostala leta delovanja (na podlagi akumuliranih izgub, vključno z odplačilom dolga in neamortiziranimi stroški ob zaprtju)	0,05	1	-574.819,02 €	-28740,951	329.521.668,00 €	16476083,400	264.323.303,00 €	13216165,150	Scenarij C ima najmanj negativen dolgoročni gospodarski vpliv, saj se nakopičene izgube delno kompenzirajo s tem, da elektrarna nadaljuje z obratovanjem, dokler prihodki ne pokrijejo svojih obratovalnih stroškov, kar prispeva k celotni donosnosti naložbe. Po letu 2042 postane EBTIDA negativna, zato obratovanje po tej letnici z vidika same naložbe kot celote ni več smiselno.
	Možen izkoristek energetske lokacije na podlagi razpoložljivih tehnologij (strokovna presoja)	0,05	1	2	0,1	3	0,15	3	0,15	Obstoječe tehnološke rešitve, ki srednjeročno omogočajo nadaljnji razvoj energetske lokacije ob hkratnem zagotavljanju toplotne energije za lokalni sistem daljinskega ogrevanja, so na voljo, a so odvisne od širšega soglasja glede prihodnosti slovenskega elektroenergetskega sistema. Med možnimi rešitvami so inštalacija kogeneracijskega sistema s kombiniranim plinskoparnim, uporaba biomase in sežigalnice. Vsi scenariji omogočajo hipotetično uvedbo alternativnih scenarijev za uporabo energetske lokacije, vendar je na podlagi predhodnih izkušenj scenarij A manj verjeten zaradi postopkovnih omejitev (prostorsko načrtovanje, okoljska dovoljenja, politični dejavniki itd.). Izkušnje kažejo, da v primeru velikih projektov energetske infrastrukture od zasnove do izvedbe v najboljšem primeru preteče vsaj desetletje.

Lokalni okoljski vplivi (neprekinjenega) obratovanja (strokovna presoja)	0,05	-1	1	-0,05	2	-0,1	3	-0,15	Ključni vpliv okoljski rudarjenja so spremembe površja na pridobivalnem prostoru, tj. pogrezanje območja, kjer se danes nahaja Družnirsko jezero. Kot je razvidno iz serije intervjujev in analize podatkov, ki jih zagotavlja Premogovnik Velenje, podrobnih projekcij sprememb terena ni mogoče oceniti za posamezen scenarij, saj se načrt rudarjenja, ki ima velik vpliv na spremembe površja, dinamično spreminja in je povratno odvisen od določitve letnice zaprtja. Vseeno je mogoče relativno oceniti, da prejšnje prenehanje rudarjenja predstavlja manjše vplive na površje predvsem pa prejšnji začetek sanacijskih del in stabilizacije površja, kar je pogoj za njegovo revitalizacijo in spremembo rabe.
Vpliv na narodno blaginjo	0,05	1	1	0,05	2	0,1	3	0,15	Izgubljena vrednost zaradi predčasne opustitve domačega energetskega vira in oportuniteti stroški zaprtja TEŠ in Premogovnika Velenje bodo najverjetneje največji v scenariju A, nižji v scenariju B in najnižji v scenariju C. Ocena temelji na predvideni izgubi dodane vrednosti, ki bi se sicer ustvarila in ohranila v Sloveniji (vključno z vplivi na zaposlovanje).
Razpoložljivost delovne sile v premogovništvu	0,05	1	3	0,15	2	0,1	1	0,05	Na podlagi intervjujev lahko ugotovimo, da se zanimanje za rudarsko stroko zmanjšuje. V zadnjih letih je bilo opazno znatno zmanjšanje interesa, saj so se leta 2020 v srednješolski rudarski program vpisali le 3 dijaki, trend pa naj bi se v prihodnosti še poslabšal. Upoštevajoč naraščajoče potrebe po novih zaposlitvah rudarjev po letu 2038 se možnosti zagotavljanja ustrezne delovne sile z leti zmanjšuje. Delno je to težavo mogoče premostiti s programi prekvalifikacije, zlasti pa bo potrebno zagotoviti zaposlovanje tujih delavcev.
Uskladitev s kadrovske strukturo Premogovnika Velenje (potrebe po zaposlovanju zaradi upokojevanja in končno število delavcev, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve; merjeno kot št. zaposlenih znotraj obstoječe kadrovske strukture na 1000 GJ proizvodnje v danem letu)	0,1	-1	2	-0,2	1	-0,1	3	-0,3	Upokojevanje osebja Premogovnika Velenje je večinoma usklajeno z načrtovanim zmanjšanjem proizvodnje do leta 2040, ko število zaposlenih začne hitro upadati. V letu 2038 je razmerje med načrtovano proizvodnjo in številom delavcev, ki bodo zaradi predčasnega izstopa iz premoga potencialno ostali brez zaposlitve, optimalno. Po novih zaposlitvah bodo do leta 2039 najbolj iskani strojni in gradbeni inženirji ter rudarski inženirji. Po letu 2040 bo potrebno veliko novih zaposlitev za vse profile, kar pomeni, da je ta letnica izstopa iz premoga najmanj ugodna z vidika kadrovske strukture in bo posledično potrebno več naporov vlagati v reševanje izzivov povezanih s presežnimi delavci.

Izračuni, ki se nanašajo na poslovanje družbe TEŠ, zadevajo le blok 6, katerega obratovanje je neposredno povezano z vsebino te strategije. Izračuni temeljijo na podatkih, ki jih je posredovala družba HSE (zlasti NIP 6), posodobljenih s projekcijami cen emisijskih kuponov, ki so bile pripravljene v okviru izdelave NEPN.

Korak 2: Primerjalna matrika

Outranking matrix	Scenario A	Scenario B	Scenario C
Scenario A	0	0,475	0,55
Scenario B	0,525	0	0,625
Scenario C	0,45	0,375	0

Korak 3: Razvrstitev scenarijev

Scenario ranking permutation	Scenario parings	Final score
ABC	AB + AC + BC	1,65
ACB	AC + CB + AB	1,4
BAC	BA + AC + BC	1,7
BCA	BC + CA + BA	1,6
CAB	CA + AB + CB	1,3
CBA	CB + CA + BA	1,35

Zaključek

Na podlagi MCA je scenarij B prednostna možnost pred scenarijem A, ki je prednostna možnost pred scenarijem C.

Priloga 2: Večkriterijska analiza scenarijev za Zasavje

Korak 1: Vhodna matrika

			Smer	A (Prijazna regija)		B (Od premoga do podjetništva)		C (Harmonični scenarij)		Obrazložitev vrednotenja
	Kriterij	Utež		Vrednost	Tehtana vrednost	Prispevek	Tehtana vrednost	Prispevek	Tehtana vrednost	
Okolje	Uskladitev s podnebnimi cilji in Evropskim zelenim dogovorom o doseganju ogljično nevtralne družbe	0,050	1	2	0,1	2	0,1	2	0,1	To merilo upošteva možnosti za podporo trajnostnemu razvoju regije, vključno z ustvarjanjem "zelenih delovnih mest", trajnostnim turizmom, manj emisij zaradi manj dnevnih migracij itd. Podjetja in promet so na splošno veliki onesnaževalci. Izboljšana povezljivost bi le nekoliko prispevala k ogljično nevtralni družbi, saj bi migracije še vedno ostale razmeroma visoke. Čeprav so podjetja pripravljena razvijati trajnostne poslovne modele, stopnja ambicij ostaja nejasna. Scenarij C kot mešanica obeh možnosti prav tako verjetno ne bo bistveno prispeval k manj emisijam.
	Neposredni potencial za razvoj opuščenih površin (npr. za stanovanja ali podjetja), prenovljena degradirana območja, privlačno bivalno okolje, zlasti za mladino in visoko usposobljeno delovno silo	0,100	1	3	0,3	1	0,1	2	0,2	Deležniki so poudarili, da v regiji sistematično primanjkuje zadostnih nepremičninskih možnosti za rastoča podjetja in javne ali druge zasebne naložbe. Obstajajo "Sporazum o razvoju regije" in tekoče naložbe, povezane z zemljišči, ki se v glavnem financirajo iz evropske kohezijske politike. Ti projekti pa niso strateško povezani in se bolj osredotočajo na dostop do razpoložljivih finančnih sredstev, kot pa na celovit razvojni načrt. Še vedno obstaja več zakonodajnih ovir, ki jih je treba odpraviti, da se načrt v celoti doseže (npr. vprašanja lastništva itd.). V scenariju A je največ prizadevanj usmerjenih v sanacijo in prenovo tal, da se zagotovi uporabno zemljišče za nadaljnji razvoj (zlasti socialne infrastrukture). V scenariju B je poudarek zgolj na infrastrukturi, ki je pomembna za lokalna podjetja. V scenariju C upoštevamo oboje, razvoj socialne infrastrukture in poslovnih površin.
Človeški viri in socialna infrastruktura	Manj dnevnih migracij	0,100	1	1	0,1	3	0,3	2	0,2	Migracije povečujejo emisije in so zamudne, saj prebivalcem - zaradi vožnje na delo - ostane manj časa za prostočasne dejavnosti. Scenarij A pomaga izboljšati prometno infrastrukturo in skrajšati pot na delo, vendar bi približno enako število ljudi (ali celo več) še vedno migriralo iz regije. Scenarij B ustvarja več delovnih mest v regiji, kar bi povzročilo veliko manj migracij prebivalcev izven regije. Moramo pa za Scenarij B upoštevati možnost povečanja dnevnih migracij delavcev v regijo. Scenarij C ima srednje velik vpliv. Verjetno bi bilo manj dnevnih migracij iz regije, vendar bi se nekaj več ljudi vozilo iz drugih mest.
	Izboljšana kakovost oskrbe za ranljive skupine	0,100	1	3	0,3	1	0,1	3	0,3	Trenutno so domovi za ostarele v slabem stanju. Ker obstaja trend staranja prebivalstva, je to nevarnost, ki jo mora regija upoštevati in reševati. Scenarij A in C bistveno prispevata k izboljšanju teh zmogljivosti, scenarij B pa neposredno ne prispeva (oz. le, če je to smiselno za poslovanje).

	Nižja stopnja brezposelnosti	0,100	1	1	0,1	3	0,3	3	0,3	Scenarij A neposredno ne prispeva k pomembnemu ustvarjanju delovnih mest v regiji, vendar izboljša dostop do delovnih mest v drugih mestih. Scenarij B aktivno podpira razvoj lokalnega podjetništva in ustvarjanje delovnih mest v regiji. Scenarij C podpira ključne delodajalce v regiji, kar bi moralo prinesiti tudi več lokalnih delovnih mest. Scenarija B in C pomembno prispevata k zniževanju stopnje brezposelnosti v regiji, tudi zaradi vlaganje v izboljšanje podjetniške miselnosti in podjetniških spretnosti prebivalcev.
	Ustrezno formalno in neformalno izobraževanje	0,050	1	3	0,2	2	0,1	2	0,1	Scenarij A vlaga v lokalno socialno infrastrukturo in človeške vire, kar pomeni, da se obnavljajo vrtci, šole in podobni objekti, ter izboljšujejo izobraževalni programi. Scenarija B in C predvidevata, da se izboljša povezava med izobraževalnim sistemom in lokalnimi delodajalci, s čimer se poveča ustreznost izobraževalnih prizadevanj.
	Sprememba miselnosti (podjetništvo, vseživljenjsko učenje, pozitivna naklonjenost spremembam)	0,050	1	2	0,1	3	0,2	3	0,2	Scenarij B se zelo osredotoča na krepitev podjetniške miselnosti v regiji, scenarij C pa deloma. Scenarij A neposredno ne razvija podjetniške miselnosti v regiji, vendar osredotočenost na izobraževalni sistem omogoča razvoj teh vsebin v učnem načrtu.
Gospodarstvo	Raznoliko lokalno gospodarstvo	0,100	1	1	0,1	3	0,3	3	0,3	Trenutno je regija močno odvisna le od nekaj največjih podjetij (po mnenju deležnikov). 5 največjih podjetij predstavlja več kot 30% lokalnega gospodarstva. Poleg tega so panoge, kot so gozdarstvo in les, turizem, proizvodnja in predelava kovin, avtomobilizem, kmetijstvo in predelava hrane ter storitve, slabo razvite. To otežuje diverzifikacijo, ki pa bi jo še vedno bilo mogoče doseči v scenariju B, deloma v scenariju C. Scenarij A ne vpliva neposredno na diverzifikacijo.
	Razvoj trajnostnega in krožnega gospodarstva	0,050	1	1	0,1	3	0,2	3	0,2	Strateška ocena zrelosti kaže, da je potencial za trajnostni razvoj velik, zlasti pri ključnih delodajalcih. Zato scenarija B in C privedeta do bolj trajnostnega poslovanja. Scenarij A neposredno ne vpliva na krožne poslovne odločitve.
	Visoko razvit RDI (raziskave, razvoj in inovacije) in zagonski ekosistem	0,050	1	1	0,1	3	0,2	2	0,1	Scenarij B se osredotoča na podjetja in podjetništvo, kar vključuje inovacije in raziskave in razvoj ter ustvarjanje zagonskega ("Start-up") ekosistema. Scenarij C delno razvija podjetniške pobude (večinoma znotraj obstoječih ključnih delodajalcev, npr. »spin-off« podjetja in interni poslovni inkubatorji). Scenarij A na ta dejavniki neposredno ne vpliva.
	Dostop do financiranja in privlačno okolje za naložbe (domače, neposredne tuje naložbe)	0,050	1	1	0,1	3	0,2	2	0,1	Zasebnih vlagateljev praviloma razvoj socialne infrastrukture ne zanima. Leta 2011 je bila regija po naložbah v stalni kapital podpovprečna, le 50% državnega povprečja na prebivalca. Danes v regiji aktivno vlaga le nekaj največjih podjetij. Naložbe so bile večinoma izvedene z združitvami in prevzemi, medtem ko nobena druga »greenfield« ali »brownfield« neposredna tuja naložba ni bila izvedena. Pričakovano je, da bi scenarija B in C, ki se ukvarjata tudi z razvojem gospodarstva, prinesla lažji dostop do financiranja in investicij.
	Izvozni potencial	0,050	1	1	0,1	3	0,2	3	0,2	Scenarij B bi prinesel izboljšanje širšega poslovnega okolja, kar bi pripomoglo tudi pri izboljšanju izvoza izdelkov. Scenarij C le nekako prispeva, saj je osredotočen le na ključne delodajalce. Scenarij A pa neposredno ne vpliva na ta kriterij.
Drugo	Decentralizacija slovenske gospodarske in politične moči	0,050	1	1	0,1	2	0,1	2	0,1	Deležniki so poudarili pomen decentralizacije politične in gospodarske moči v Sloveniji od glavnih mest (zlasti Ljubljane). Scenarij A izboljša povezanost in s tem še bolj omogoči centralizacijo. Scenarija B in C pa nadgrajujeta razvoj lokalnega poslovnega okolja, ki olajša proces decentralizacije.

	Dostop do OVE	0,050	1	1	0,1	2	0,1	2	0,1	Scenarij B se osredotoča na podjetja, kar bi vključevalo tudi podporo novim naložbam v energetske industrije in inovacije. Podobno scenarij C podpira nekatera poslovna prizadevanja za zagotovitev dostopa do obnovljive energije. Ta merila so pomembna za prihodnji poslovni razvoj, zato je ocenjevanje scenarijev B in C podobno. Scenarij A neposredno ne vpliva na ta kriterij.
	Stabilna oskrba z energijo	0,050	1	1	0,1	2	0,1	2	0,1	Scenarij B se osredotoča na podjetja, pri katerih je ključna stabilna oskrba z energijo. Podobno scenarij C podpira nekatera poslovna prizadevanja in bi moral zagotoviti stabilno oskrbo z energijo. Zato so ocene za scenarij B in C podobne. Scenarij A neposredno ne vpliva na ta kriterij.

POJASNILO LESTVICE OCENJEVANJA

Za oceno prispevka različnih scenarijev k uresničevanju določenih meril, so bile uporabljene ocene 1, 2 in 3;

- 3 je najboljša ocena, kar pomeni, da scenarij pomembno prispeva k uresničevanju kriterija.
- 2 je nekje na sredini, kar pomeni, da scenarij nekoliko pozitivno prispeva k uresničevanju kriterija.
- 1 je najnižja ocena, kar pomeni, da scenarij prinaša minimalni pozitiven (ali celo negativen) prispevek k uresničevanju kriterija.

Korak 2: Primerjalna matrika

Primerjalna matrika	Scenarij A	Scenarij B	Scenarij C
Scenarij A	0,000	0,275	0,225
Scenarij B	0,725	0,000	0,500
Scenarij C	0,775	0,500	0,000

Korak 3: Razvrstitev scenarijev

Permutacija razvrstitev po scenariju	Pari scenarijev	Končna ocena
ABC	AB + AC + BC	1,00
ACB	AC + CB + AB	1,00
BAC	BA + AC + BC	1,45
BCA	BC + CA + BA	2,00
CAB	CA + AB + CB	1,55
CBA	CB + CA + BA	2,00

Zaključek

Na podlagi MCA sta scenarija B in C tako rekoč enakovredna, oba pa imata prednost pred scenarijem A. Temeljita javna razprava z deležniki je sicer pokazala, da obstaja široko družbeno soglasje glede prednostne obravnave scenarija C.

Priloga 3: Okvir upravljanja

Financiranje		Upravljalne skupine		Dejavnost upravljanja	Deležniki	
FINANCERJI (SVRK, EC, EIB, SID,...)	Državna raven	DELOVNA SKUPINA NA VISOKI RAVNI <i>Politična raven</i>		• Odobritev strategij • Razporeditev virov • Odgovornost	MDDSZ, SVRK, MF, MZI, MGRT, MOP	
	Regijska raven	MEDRESORSKA DELOVNA SKUPINA <i>Nacionalno partnerstvo</i>		• Upoštevanje zakonov • Sprejemanje ključnih odločitev • Vmesni pregled • Nadzor	Skladno s Sklepom ustanovitvi operativne delovne skupine za pripravo ukrepov prestrukturiranja premogovnih regij	
		ORGANA KOORDINACIJE PRAVIČNEGA PREHODA		• Vzpostavljanje lokalnih partnerstev • Krepitev zmogljivosti • Spremljanje • Vrednotenje • Poročanje • Revizija strategij • Zbiranje projektnih idej in podpora pri pripravi projektov • Sodelovanje pri pripravi javnih razpisov in drugih izbirnih postopkov • Ocenjevanje in izbor projektov • Informiranje in obveščanje	Regionalne oziroma območje razvojne agencije, raziskovalne in izobraževalne ustanove, območni enoti GZS, TEŠ, Premogovnik Velenje, lokalne skupnosti znotraj ožjega vplivnega območja	
	Lokalna raven	ZASAVJE	SAŠA			
<i>Regionalno partnerstvo v skladu s pristopom CLLD</i>						
Upravljanje						
Projektna pisarna						
Oddelki						
Energija		Okolje	Gospodarstvo			Človeški viri
SVETOVALNI ODBOR ZA PRAVIČEN PREHOD		• Mreženje • Svetovanje • Socialni dialog	Inkubatorji, lokalna podjetja, lokalno prebivalstvo, mladinske organizacije,, sindikati			
<i>Raven socialnega dialoga</i>						
<i>»Izvoljeni« predstavniki</i>						

ZAVRnitev ODGOVORNOSTI

Pričujoče gradivo in informacije v njem so delo družbe Deloitte Slovenija in imajo namen posredovati splošne informacije o določeni temi ali temah ter te teme ali tem ne obravnavajo izčrpno.

Skladno s pravkar navedenim informacije v tem gradivu ne predstavljajo računovodskih, davčnih, pravnih, naložbenih ali drugih strokovnih nasvetov ali storitev. Te informacije vam niso podane z namenom, da bi se nanje zanašali kot na edino osnovo pri sprejemanju odločitev, ki lahko vplivajo na vaše poslovanje. Preden sprejmete kakršnokoli odločitev ali ukrep, ki lahko vpliva na vaše osebne finance ali poslovanje, se morate posvetovati z usposobljenim strokovnim svetovalcem.

To gradivo in informacije v njem so posredovane v pričujoči obliki, družba Deloitte Slovenija pa ne podaja nobenih implicitnih ali eksplicitnih izjav ali jamstev glede tega gradiva ali informacij v njem. Brez omejevanja slednjega družba Deloitte Slovenija ne jamči, da so to gradivo ali informacije v njem brez napak ali da izpolnjujejo kakršnakoli specifična merila uspešnosti ali kakovosti. Družba Deloitte Slovenija izrečno zavrača vsa implicitna jamstva, vključno, vendar ne omejeno na jamstva o tržnosti, lastništvu, primernosti za določen namen, nekršitvi, združljivosti, varnosti in točnosti.

To gradivo in informacije v njem tako uporabljate na lastno odgovornost ter nase prevzimate polno odgovornost in tveganje izgube, ki jo lahko utrpíte zaradi uporabe tega gradiva ali informacij v njem. Družba Deloitte Slovenija ne bo odgovorna za nobeno posebno, posredno, postransko, posledično ali dodatno odškodnino oz. kakršnokoli drugo škodo, najsi se pojavi zaradi pogodbe, zakona, kazenskega prava (vključno, vendar ne omejeno na malomarnost) ali drugega v povezavi z uporabo tega gradiva ali informacij v njem.

Če karkoli od zgoraj navedenega iz kakršnegakoli razloga ni v celoti izvršljivo, ostalo še vedno ostane v veljavi.